

2ND INTERNATIONAL BAKU CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

April 28-30, 2021
Baku Odlar Yurdu University, Azerbaijan

THE BOOK OF FULL TEXTS/ VOLUME-III

EDITORS

Prof. Dr. Terlan ABDULLAYEV
Assoc. Prof. Dr. Rahib İMAMGULUYEV

ISBN: 978-605-70554-6-0

2nd INTERNATIONAL BAKU CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

April 28-30, 2021

Baku Odlar Yurdu University, Azerbaijan

THE BOOK OF FULL TEXTS/ VOLUME-III

EDITORS

Prof. Dr. Terlan ABDULLAYEV
Assoc. Prof. Dr. Rahib İMAMGULUYEV

All rights of this book belong to
IKSAD GLOBAL Publishing House Authors are
responsible both ethically and juridically
IKSAD GLOBAL Publications - 2021©

Issued: 15.05.2021

ISBN: 978-605-70554-6-0

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

2nd INTERNATIONAL BAKU CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

DATE AND PLACE

April 28-30, 2021- Baku Odlar Yurdu University, AZERBAIJAN

ORGANIZATION

Institute of Economic Development and Social Research (IKSAD)
Baku Odlar Yurdu University

HONORARY PRESIDENT OF CONFERENCE

Prof. Dr. Ahmed VELIYEV

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Dr. Samir VELIYEV

HEAD OF SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Munir VELIYEV

GENERAL COORDINATOR

Merve KIDIRYUZ

PARTICIPANTS COUNTRIES

TURKEY (125 paper)

AZERBAIJAN, MOROCCO, KKTC, SLOVENIA, GERMANY, BULGARIA, TAIWAN, RUSSIA, SAUDI ARABIA, TUNISIA, LATVIA, CHINA, GREECE, EGYPT, MALAYSIA, FRANCE, HUNGARY, BRAZIL, SOUTH AFRICA, BOTSWANA, KUWAIT, UZBEKISTAN, ROMANIA, INDIA, PAKISTAN, UNITED ARAB EMIRATES, IRAQ, NIGERIA, INDONESIA, ALGERIA, IRAN, KAZAKHISTAN, BANGLADESH, OMAN, QATAR **(126 paper)**

Total Accepted Article:251

Total Rejected Papers: 38

*All applications have undergone a double-blind peer review process

Hall-1, Session-3

29.04.2021, Thursday

Baku Time
17⁰⁰ : 19³⁰

Ankara Time
16⁰⁰ : 18³⁰

ID: 811 8291 4235
Password: 020202

MODERATOR: Prof. Dr. Ramazan BICER

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Recep ÖNAL	<i>Giresun University</i>	AN ASSESSMENT OF THE RELIGIOUS AND SOCIO-CULTURAL PROBLEMS OF MUSLIM IMMIGRANTS LIVING IN EUROPE: THE CASE OF NORWAY
Assoc. Prof. Dr. Recep ÖNAL	<i>Giresun University</i>	IMAM BIRGIVİ'S BASIC VIEWS ON FAITH AND ITS NATURE
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU	<i>Ankara University</i>	COVID-19 OR GENERATION C: FICTION OR REALITY?
Assoc. Prof. Dr. Mehmet TÖZLÜYURT	<i>Yozgat Bozok University</i>	THE FUNDAMENTAL PRINCIPLES THAT HUMANITY IS CALLED TO ITSELF
Assoc. Prof. Dr. İsmail PIRLANTA	<i>Yozgat Bozok University</i>	THE IMPORTANCE OF KHORASAN REGION IN STRUGGLE BETWEEN THE GHAZNAVIDS AND SALJUQIDS
Prof. Dr. Ramazan BICER Merve BASILKAN	<i>Sakarya University</i>	REFLECTION OF PROPHET'S MIRACLES TO OUR AGE
Hossein Falsafi	<i>Islamic Azad University (Iran)</i>	SCIENCE, AS A UNIVERSAL TALE
Res. Assist. Saffet CENGİZ	<i>KTO Karatay University</i>	A THEOREM OF FURUQ IN LANGUAGE AND THE METHOD OF EBU HILAL AL-ASKERI IN APPROACHING WORDS
Nurşərəf Tağıyeva	<i>Baku State University (Azerbaijan)</i>	ESTABLISHMENT OF MEDIA MANAGEMENT CONCEPT IN AZERBAIJAN AND FACTORS CONDITIONING ITS DEVELOPMENT
Assoc. Prof. Dr. Mehmet ALTUNTAŞ	<i>Yozgat Bozok University</i>	THE INNOCENCE OF THE PROPHETS IN THE CONTEXT OF THE QUR'ÂN AND THE TORAH

2nd INTERNATIONAL BAKU CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCH

Mohammed Alavi Sharul Sham Dol	FOR SELF-SUSTAINABLE OFFSHORE MARICULTURE: THE CONCEPTUAL DESIGN	
Omar Dagdag Mustapha El Gouri	ANTICORROSIVE PERFORMANCE OF NEW EPOXY-AMINE COATINGS BASED ON ZINC PHOSPHATE TETRAHYDRATE AS A NONTOXIC PIGMENT FOR CARBON STEEL IN NA ₂ CO ₃ MEDIUM	97
Ömer SABUNCU	LIFE AND PERSONALITY OF SAID B. ZAYD	99
Ömer SABUNCU	LIFE AND COMMAND OF ABŪ UBEYDE B. CERRÂH	110
Ömer SABUNCU	VERSES AND HADITHS ABOUT ABŪ BAKR	124
Özcan BEKTAŞ Aydın BÜYÜKSARAÇ	SEISMIC MICROZONATION IN LAND AND URBAN PLANNING	136
Özlem EMİR ÇOBAN Mehmet Zülfü ÇOBAN	EFFECT OF EDIBLE COATING INCORPORATED WITH OLIVE LEAF EXTRACT ON THE QUALITY OF REFRIGERATED RAINBOW TROUT FILLET	147
Özüm ERKİN GEYİKTEPE	DANGEROUS MATERIAL EVENTS THAT MAY OCCUR IN NATURAL DISASTERS	157
Pelin DERELİ Mustafa BAŞARAN	THE EFFECTS OF ANIMATION AIDED TEACHING METHOD IN PRIMARY SCHOOL SECOND GRADE LEVEL ON WRITING SKILLS	171
Ramazan BICER Merve BASILKAN	REFLECTION OF PROPHET'S MIRACLES TO OUR AGE	182
Raphael MWANU Olanrewaju Isola FATOKI	INFLUENCE OF BANKING INSTITUTIONS ON DEVELOPMENT OF GREEN FINANCE IN KENYA	194
Recep ÖNAL	AN ASSESSMENT OF THE RELIGIOUS AND SOCIO-CULTURAL PROBLEMS OF MUSLIM IMMIGRANTS LIVING IN EUROPE: THE CASE OF NORWAY	214
Recep ÖNAL	IMAM BIRGIVİ'S BASIC VIEWS ON FAITH AND ITS NATURE	241
Revina Arzu Novruz qızı	TOWARDS TO THE FLUENT SPEECH WITHOUT ACCENT IN THE FOREIGN LANGUAGE: STRATEGIES AND METHODS	260
Ruhi KAYA Dilek ÖZTAŞ Abdullah YILDIZBAŞI Ergün ERASLAN	OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY IN WELDING	266
Rzgar Farooq RASHID	EVALUATION OF WATER QUALITY OF	276

AVRUPA'DA YAŞAYAN MÜSLÜMAN GÖÇMENLERİ KARŞILAŞTIKLARI DİNİ VE SOSYO-KÜLTÜREL PROBLEMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: NORVEÇ ÖRNEĞİ

AN ASSESSMENT OF THE RELIGIOUS AND SOCIO-CULTURAL PROBLEMS OF
MUSLIM IMMIGRANTS LIVING IN EUROPE: THE CASE OF NORWAY

Doç. Dr. Recep ÖNAL

Giresun Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

ORCID NO: 0000-0002-2571-9949

ÖZET

21. yüzyıl, iletişim ve ulaşım imkânlarının artması ile ülkeler arasındaki geçişlerin kolaylaştığı, bunun neticesinde farklı din, inanç, ideoloji ve kültürlerin birlikte iç içe yaşadığı, karşılıklı etkileşimlerin kaçınılmaz olduğu, bu anlamda insanlık tarihinin en yoğun ve en karmaşık dönemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu anlamda bu yüzyıl, Doğu'dan Batı ülkelerine siyasî, sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî sebeplerle işçi, iltica ve mülteci statüsü altında yoğun dış göçlerin yaşandığı geçişken bir dönemi temsil etmektedir. Bu yüzyılda farklı ülkelere yoğun göç alan ülkelere birini de, Norveç temsil etmektedir. Ülkenin göçmenler tarafından tercih edilmesinde en önemli unsur temel insan hakları, demokrasi özgürlük ve hayat standartları bakımından Batı'nın en önde gelen ülkesi olarak kabul edilmesidir. Bununla birlikte Norveç'te Müslüman göçmenler dinî, siyasî ve sosyo-kültürel açısından birçok sorun yaşamaktadırlar. Bunlar arasında sağlık ve sosyal güvence imkânlarından yararlanma ile iş hayatındaki bazı dışlayıcı tutumların sergilenmesi; siyasi partilerin yürüttükleri ırkçı ve ayrımcı politikalar; cenazelerin mezarlıklara tabutla defnedilmesinin zorunlu tutulması, İslâmî usullere göre hayvan kesimine müsaade edilmemesi, ülkenin coğrafi konumundan kaynaklanan namaz ve oruç ile vakitlerin tespit edilmesinde yaşanan zorluklar sayılabilir. Bunlara ilaveten aile içi huzursuzluk ve boşanma, Müslüman gençlerin Norveç kültürüne uyum sağlayamaması ve bunun sonucunda yaşadıkları kimlik bunalımları, yeteri düzeyde din ve ahlak eğitimi alamamaları da karşılaşılan problemler arasında zikredilebilir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Norveç, Din, İslâm, Müslüman Göçmenler

ABSTRACT

The 21st century constitutes one of the most intense and complicated periods of human history, in which different religions, beliefs, ideologies and cultures coexist together, and mutual interactions are inevitable due to the increase in communication and transportation opportunities. In this sense, this century represents a transitory period of intense foreign migration from East to Western countries under worker, asylum and refugee status for political, social, cultural, economic, and religious reasons. Norway represents one of the countries that received intense immigration from different countries in this century. The most

crucial factor in immigrants' preference by immigrants is that it is accepted as the West's leading country in terms of basic human rights, democracy, freedom, and living standards. However, Muslim immigrants in Norway experience religion, politics and socio-cultural problems. Among these, benefiting from health and social security opportunities, displaying some exclusionary and arbitrary attitudes in work and social life, racist and discriminatory policies carried out by political party members; Requiring burials in cemeteries with coffins, not allowing animals slaughtered by Islamic methods, prayer and fasting due to the geographical location of the country, and the difficulties encountered in determining the times. In addition to these, domestic unrest and divorce, the inability of Muslim youth to adapt to Norwegian culture and the resulting identity crises, and their inability to receive adequate religious and moral education can be mentioned among the problems encountered. In this study, considering this theoretical ground, it will be tried to determine the socio-cultural problems of Muslims living in Norway in line with the field of Social Theology, and the problems caused by external factors that play a role in shaping their reflection on the dimension of belief and deeds. Because identifying these problems is of great importance in terms of the future positions of Muslims. In this direction, the factors that shape Muslims' beliefs and practical lives in the country under the current conditions will be discussed in detail, and a situation assessment will be made.

Keywords: Europe, Norway, Religion, Islam, Muslim Immigrants

GİRİŞ

15. ve 19. Yüzyıllar, Batı dünyasında sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik, ilmi ve dini alanlarla dünya tarihini etkileyen önemli değişmeler ve gelişmelerin yaşandığı bir dönemi ifade eder. Özellikle 15. yüzyılda İspanyolların ve Portekizlilerin başlattığı coğrafi keşifler ile 16. ve 17. yüzyıllarda önce İtalya'da başlayıp daha sonra Avrupa'da yayılan edebiyat, sanat ve bilimdeki gelişmeleri ve yeniden doğuşu ifade eden Rönesans ve Reform hareketleri bunda önemli bir rol oynamıştır. Batı'da yeni görüş ve düşüncelerin egemen olmasına neden olan bu gelişmeler, 17. ve 18. yüzyıllarda düşünce, bilim, kültür ve sanat alanlarında ilerleme ve gelişmelerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Batı dünyası bilim ve teknik alanında yaşanan bu değişim ve gelişmeleri ilerleyen zaman içinde de hız kesmeden devam ettirmiş ve bu gelişmeler sayesinde 18. ve 19. yüzyıllarda Sanayi (Endüstri) Devrimini gerçekleştirmiştir. Bilim, teknoloji ve sanayi devriminin desteğiyle büyük bir ivme kazanarak yepyeni bir sürece/modernleşme ve aydınlanma dönemine girmiştir. Bu açıdan bakıldığında 16. ve 19. yüzyılların Batı dünyası için siyasi, sosyal, kültürel, bilimsel, ekonomik ve dinsel devrimlerin yaşandığı bir reform ve aydınlanma dönemi olduğunu söyleyebiliriz. 19. yüzyılda bilim ve teknikte yaşanan bu göz kamaştırıcı gelişmeler sayesinde, teknik ve ekonomik üstünlüğü ele geçiren Batı, dünyanın diğer bölgelerini siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadi bakımdan hâkimiyet altına alarak önemli bir kısmını sömürgesi haline getirmiştir. Dolayısıyla Batı'da yaşanan bu gelişmeler karşısında başta İslam âlemi olmak üzere Doğu Dünyası, 17. yüzyıla kadar maddi ve teknik üstünlüğü elinde bulundurmasına rağmen, zaman içerisinde durağanlaşarak, gerileme sürecine girmiştir. Bunda özellikle ekonomi, bilim ve teknoloji gibi

alanlarda kendini yenileyememesi önemli rol oynamıştır. 18. yüzyılda Doğu ülkelerinde, Batı'da yaşanan bilimsel ve teknik yeniliklerle ilgilenilmeye başlanılmışsa da geç kalındığı için yeterli olmamıştır. Bu durum Doğu'nun Batı karşısında birçok alanda geri kalmasına ve Batı'ya olan üstünlüğünü kaybetmesine neden olmuştur. Neticede geri kalmışlığın bir sonucu olarak siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılar yaşayan Doğu insanı çeşitli sebeplerle Batı'ya göç etmek zorunda kalmıştır.

Batı'ya göç edenlerin çoğunluğu Asya, Afrika ve Ortadoğu kökenli olup, İslamiyet, Yahudilik, Hıristiyanlık, Budizm, Hinduizm ve Bahâilik gibi farklı dinlere mensup insanlardan oluşmaktaydı. Bu inanç grupları arasında ise sayısal bakımdan ilk sırayı Müslüman göçmenler almaktaydı. Müslümanların Batı'ya olan ilk göçü 1950'lerde işçi statüsüyle başlamıştır. İlk göç edilen ülke ise Almanya olmuştur.¹ Daha sonra bunu Fransa, Hollanda, Avusturya, Belçika, İngiltere, İsviçre, Danimarka, İsveç gibi diğer Avrupa ülkeleri takip etmiştir. Bu göçlerin son ayağını ise Norveç oluşturmuştur (Manco, 2007).

Günümüzde insan hakları ve hürriyeti açısından önde gelen bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilen Norveç, ekonomik şartlar ve hayat standartları bakımından da dünyanın en zengin, en güçlü ve en gelişmiş ülkelerinden biri olarak görülmektedir. Bu özellikleri sebebiyle, dünyanın değişik yerlerindeki insanların yerleşmeyi tercih ettikleri ülkelerin en başında gelmektedir. Bugün Norveç'te yaşayan Müslümanlarının büyük bir bölümünün 1960'lı yılların sonu ile 2004 yılları arasında işçi, aile bileşimi ve iltica yoluyla gelen göçmenlerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Yapılan bir araştırmada, sadece 1999 yılında Müslüman ülkelere gelen göçmenlerin sayısı 10.000'i geçtiği tespit edilmiştir. Bu göçmenlerin çoğunluğu bugün itibarıyla Norveç vatandaşlığını kazanmış ve Norveç toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelerek, Müslüman azınlık grubunu oluşturmuştur. Söz konusu bu sosyo-demografik yapı da Müslüman göçmenler, etnik, dil, kültür, eğitim, mezhep ve siyasi anlayış olarak oldukça farklılık gösteren sosyo-antropo-teo-politik bir tablo ortaya çıkarmıştır (Önal, 2016: 30).

Göçler sebebiyle kısa zamanda Norveç'te Müslüman göçmen nüfus oranının artış göstermesi iş, eğitim ve konut sorunu gibi birtakım sosyal, kültürel ve ekonomik problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öte taraftan Müslümanların ekonomik durumlarını iyileştirip, kendi organizasyonlarını ve iş yerlerini kurmaları, siyasette, eğitimde ve ekonomide söz sahibi olmaya başlamaları, misafir işçi konumundan kalıcı hale gelerek Norveç'in ayrılmaz bir parçası olmaları, Norveç toplumu tarafından endişe ve korku ile karşılanmıştır. Nitekim kamuoyunda, medyada ve siyasette kültürel ve dini açıdan çeşitli çatışmalar yaşanmıştır. İlk aşamada bu tartışmalar, "göç, göçmenler, yabancılar, azınlıklar ve entegrasyon" gibi konular üzerinde yürütülmüş ve tüm bu hususlar bir sorun olarak ele alınıp, kamuoyuna Norveç toplumunu tehdit eden bir unsur olarak yansıtılmaya çalışılmıştır. Daha sonra tartışmaların

¹ 2009'da Pew Araştırma Merkezi Din ve Kamu Hayatı Forumu tarafından yayınlanan rapora göre, Hıristiyanlıktan sonra dünyanın en büyük ikinci dini yaklaşık 1.57 milyar inananı ile İslamiyet olmuştur. Bu oran dünya nüfusunun yaklaşık % 23'ünü oluşturmaktadır. Avrupa'nın batısındaki en kalabalık Müslüman nüfusa sahip olan ülkelerin başında ise Fransa ve Almanya gelmektedir. Bunları İngiltere, Avusturya, İsveç ve Belçika gibi ülkeler takip etmektedir (bk. Komisyon, 2009).

boyutu yön değiştirmiş, bu kez tartışmalar Müslüman toplum üzerine yoğunlaşmıştır. Bu sefer yabancı düşmanlığı ve göçmen karşıtlığı, daha çok Müslümanlara karşı olacak şekilde yeni bir sürece girmiştir. Bu süreçte yürütülen tartışmalarda Müslümanlar ön plana çıkartılarak, Müslüman kimliği ve kültürü tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalarda da çoğu zaman İslam ve Müslümanlar hakkında olumsuz bir tutum sergilenmiştir. Müslümanlara yönelik bu durum, ilerleyen zaman içinde özellikle 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ırkçı ve dışlayıcı İslam karşıtı söylemlere dönüşerek, yeni bir boyut kazanmıştır. Bu bağlamda İslamofobi ve Anti-İslamizm söylemleri sık sık gündeme getirilerek, Müslümanlara karşı olumsuz bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan 2006 yılında yaşanan karikatür krizi ve 22 Temmuz 2011’de gerçekleşen Breivik terör saldırısı, İslam ve Müslümanlara ilişkin yürütülen bu tartışmaların gündemde kalmasına ve günümüze kadar devam etmesine neden olmuştur (Önal, 2018: 374 vd.).

Müslümanların aleyhine oluşturulan bu algı operasyonunda en önemli etkin rolü, hiç şüphesiz medya üstlenmiştir. İlk etapta göçmen ve yabancı düşmanlığı şeklinde yapılan haberler, daha sonra Müslümanların kimliğini, değerlerini ve sosyal yaşantılarını hedef almış, bu çerçevede haberlerde İslam’ı ve Müslümanları rencide edici ve aşağılayıcı ifadeler yer verilmiştir. Bu suretle Müslümanlara karşı Norveç toplumunun ön yargılı olmasına ve İslam’dan endişe duymalarına ön ayak olarak, zihinlerde olumsuz İslam ve Müslüman imajı oluşturulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Norveç’te yaşayan Müslümanların karşılaştıkları en önemli problemlerin başında medyada İslamofobi ve Anti-İslamizm çatısı altında yürütülen İslam karşıtı söylemlerin geldiğini söyleyebiliriz. Bunun dışında, Norveç’teki Müslüman göçmenler siyasî, sosyal, kültürel, ekonomik, dinî ve ahlakî bakımından da birçok sorunlar yaşamaktadırlar.

Bu çalışmada yukarıdaki teorik zemin dikkate alınarak Norveç’te yaşayan Müslümanların sosyo-kültürel problemleri, bunların inanç ve amel boyutuna yansımalarının şekillenmesinde rol oynayan dış etkenlerin oluşturduğu sorunları tespit edilmeye çalışılacaktır. Zira bu problemlerin tespit edilmesi, Müslümanların gelecekteki konumları bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, mevcut şartlar itibarıyla ülkedeki Müslümanların karşılaştıkları inanç ve pratik yaşamlarını şekillendiren etkenler detaylı olarak ele alınıp bir durum değerlendirmesi yapılacaktır.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

1. NORVEÇ’TE İFADE VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

Din ve Düşünce özgürlüğü ilk kez 12 Haziran 1776 tarihinde “Virginia Haklar Bildirisi”nde yer almış, daha sonra 1789 “Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi”nin 10. ve 11. maddesine girmiş, en açık biçimiyle ise “BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”nin 18. maddesinde daha net ve ayrıntılı biçimde zikredilmiştir (Ünal, 1995: 301).

Demokrasinin vazgeçilmez en temel unsurlarından biri, herkese din ve düşünce özgürlüğünün sağlanmasıdır. Düşünce özgürlüğü bir kimsenin söyledikleri ya da düşündükleri sebebiyle zulme ve baskıya uğramaması demektir. Bu bakımdan demokrasilerde düşünce özgürlüğü

büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Norveç, herkese yaşadığı toplumun durumu ve geleceği hakkında kendi fikir ve düşüncelerini ifade etme hakkı tanımış, bağımsız medyanın sağlanmasına da önem vermiştir. Bu nedenle Norveç'te çok sayıda televizyon ve radyo kanalları ile yüzden fazla gazete yayın yapabilmeye imkânı bulabilmiştir.

Din özgürlüğü kişinin, istediği dini serbestçe seçmesini, hiçbir zorlama ve müdahaleye maruz kalmadan onu uygulamasını, yaşamasını, bu konuda eğitim almasını, başkalarına inandığı dini tebliğ etme ve bunları temin için serbestçe örgütlenmesini ifade etmektedir (Harman, 1994: 320). Bugün Norveç, İsveç, Finlandiya gibi İskandinav ülkeleri dinî eğitim ve öğretim, dinî organizasyon kurma ve tören ve toplantı düzenleme hakkı gibi din ve ifade özgürlüğünün doğal bir uzantısı olan hakların kabul edildiği devletlerin en başında gelmektedir.

Norveç tarihinde din özgürlüğü ile ilgili ilk olumlu adım 1845 yılının başlarında Lutheran (Protestan) dışındaki diğer Hıristiyan (Kilise) topluluklarına özgürce yaşayabilecekleri ve kendi kiliselerini açabileceklerini sağlayacak bir kanun çıkarılmakla atılmıştır. Bu kanun sayesinde Katolikler ilk olarak 1845'te Oslo'da kiliselerini oluşturmuştur (Kværne ve Vogt, 2002: 273). Çünkü Norveç'te 1814 yılında kabul edilen Anayasanın maddelerine dayanılarak 1845 yılına kadar, Hıristiyan-Protestanların dışındaki inanç mensuplarının ülkeye girmelerine ve ülke sınıırı içinde yayılmalarına müsaade edilmemiştir. Dolayısıyla 1814'te hazırlanan anayasa görünüşte demokratik olsa da din devlet üzerinde baskın bir konuma sahip olmuştur. Sözgelimi kral kilisenin başkanı kabul edilmiş ve kralların kiliseye üye olma zorunluluğu getirilmiştir. Rahipler hâkimler ve bürokratlar ile ayı haklara ve eşit statülere sahip olmuşlardır. Buna ek olarak, devlet kilisesine üyelik 1845 yılına kadar bütün vatandaşlar için zorunlu kılınmıştır. Buna göre vatandaşlar çocuklarını kilisede vaftiz etmek zorunda kalmışlardır. Ayrıca her Pazar kiliseye çocuklarıyla beraber gelmeleri mecbur kılınmıştır. Ancak bu durum 1845'lerde değiştirilmiş, farklı inanç sahiplerine kısıtlı da olsa çeşitli özgürlükler tanınarak din özgürlüğüne ilişkin ilk adımlar atılmıştı. Nitekim bu özgürlükler sayesinde 1850'lerde devlet kilisesi (Protestan Kilisesi) dışında Katolik Kilisesi, Amerikan Evangelist Kilisesi ve Mormonlar gibi farklı inanç gruplarına ülke içinde cemaatler kurmalarına müsaade edilmiştir. 1900'lerde Yehova Şahitleri, Adventizm ve Pentakostalizm mensuplarına da ülke içinde faaliyet göstermelerine izin verilmiştir (Stensvold, 2005: 342; Rasmussen, 2005: 243). Din özgürlüğüne ilişkin bir diğer önemli gelişme de Anayasa yer alan Yahudilerin ülkeye giriş yasağının 1851'de kaldırılmış olmasıdır (Kværne ve Vogt, 2005: 273).

Din özgürlüğüne yönelik asıl gelişme ise 1960 yılından sonra gerçekleşmiş, bu tarihten günümüze kadar Norveç toplumunda dinî çoğulculuk gittikçe artarak yerleşmiştir. Özellikle 1964'te Anayasaya ilave edilen bir maddeyle din özgürlüğü anayasal bir hak olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten itibaren bütün dinler ülke içinde cemaatlerini kurma hakkına sahip olmuşlardır. Ancak 1969 yılına kadar gerek kamusal alanda gerekse din eğitiminin verilmesinde din özgürlüğünü kısıtlayıcı bir takım uygulamalar devam etmiştir. Bunda Norveç anayasasının 2. Maddesinde devletin resmi dini olarak Norveç Kilisesi'nin belirtilmesi önemli rol oynamıştır. Zira bu maddeye dayanılarak 1969 yılına kadar din dersi

eğitimi veren öğretmenlere Protestan-Lutheran Kilisesine üyelik şartı konmuştur. Bu nedenle nüfusun % 83'ünün bağlı olduğu Norveç Lutheran Kilisesi kamusal alanda daima baskın bir konumda olmuştur. Ancak 1969'da kabul edilen "Dini Cemaatler Kanunu" ile başta Müslümanlar olmak üzere diğer inanç mensuplarına anayasal bir hak olarak din özgürlüğü sağlamış, bireyler arasında hiçbir ayırım yapmadan inançlarını rahat ve özgür bir şekilde yaşayabilecekleri anayasal bir hak olarak kabul edilmiştir (Rasmussen, 2005: 243; Oftestad, 1998: 263 vd.). Dolayısıyla her ne kadar Norveç, resmî bir devlet kilisesine sahip olsa da herkese kendi inancının gereklerini yerine getirebilecekleri özgür bir ortam sağlandığı için laik bir devlet olarak kabul edilmiştir (Önal, 2016: 258). İlerleyen süreç içerisinde de bu özelliğini daha güçlendirmiştir. Örneğin 1969'da devletin resmi kilisesi (dini) olan "Evangelist-Lutheran Kilisesi"nin yanı sıra devlete kayıtlı diğer tüm din ve inanç topluluklarına da devlet tarafından maddî destek sağlanmıştır. Farklı din mensuplarını kendi içinde örgütlemeye teşvik eden bu imkân sayesinde Norveç toplumunda din ve kültür alanında örgütlenme ve dernekleşme düzeyi oldukça yüksek seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca hükümetin böyle bir uygulama başlatması farklı dinler arasında ayrımcılığın bırakılarak her bir din mensubuna eşit davranma yolunda atılmış önemli bir adım olduğunu da göstermiştir.

Diğer taraftan 1970'lerden itibaren Norveç'e yerleşen Müslüman göçmenler, farklı Hıristiyan toplulukları ve Norveç Hümanist derneği tarafından yapılan girişimler neticesinde Norveç'te devlet kilisesinin toplum üzerindeki baskın unsuru giderek daha da zayıflamıştır. Ayrıca din özgürlüğü ve çok kültürlülük ekseninde yapılan akademik tartışmalar da hak ve özgürlüklerin daha da genişletilmesine katkılar sağlamıştır. Bilhassa solcu akademisyenler tarafından Norveç'in çok kültürlü bir toplum olduğuna dikkat çekilmiş, fırsat eşitliğine vurgu yapılarak çok kültürlülük ve din özgürlüğü savunulmuştur. Bu çerçevede farklı değerlere ve kültürlere sahip olan vatandaşların sosyal katılımlarına, kültürel gelişmelerine ve yaşam koşullarına olanak verilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Bu durum karşısında Norveç hükümeti tarafından yeni politikalar geliştirilerek, dini ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve farklı din mensuplarına daha çok din özgürlüğü sağlanması amaçlanmıştır (Leirvik, 2003: 121; Rasmussen, 2005: 241-243; Jacobsen ve Leirvik, 2012: 443; Jacobsen, 2008: 32).

Din özgürlüğü ve dinler arası diyalog kapsamında 1993'te Devlet Kilisesi ile Norveç İşlam Konseyi arasında iletişimi sağlayan Norveç Kiliseler Birliği ve İşlam Konseyi İletişim Grubu ve 1996 yılında üst çatı olarak Din ve Yaşam Tarzı Topluluklar Konseyi kurulmuştur. Bu kuruluşların ortak amacı Norveç'te yaşayan yaklaşık 12 farklı din ve inanç mensupları arasında karşılıklı saygı ve anlayışı geliştirmektir. Bir diğer amacı da dini farklılıklara ilişkin önyargıları ve yabancı düşmanlığını önlemektir (Leirvik, 2005: 7; a.mlf., 2014: 149-151).

Öte taraftan Norveç'te cinsiyet, ırk, din veya cinsel tercih sebebiyle ayırım yapmak da yasaklanmıştır. Kadın ve erkekler gerek kamusal alanda gerekse toplumun tüm alanlarında eşit statü ve haklara sahip olmuşlardır. Bu bakımdan cinsel eşitlik, kadın ve erkeklerin evde, işyerinde, siyasette ve toplum içinde aynı fırsatlara, haklara ve yükümlülüklerle sahip olmaları şeklinde anlaşılmalıdır. Bunun dışında Norveç, siyaset alanında da inanç ve millet farkı gözetmemiş, başta Müslümanlar olmak üzere diğer din mensuplarına siyaset yapma imkânı

sağlamıştır. Özellikle 1990'lardan itibaren Müslüman politikacılar sayıları az da olsa siyasi partilerde görev almaya başlamışlardır. Örneğin 2001 yılında, Pakistan kökenli genç bir kadın Norveç Parlamentosu'nun ilk Müslüman üyesi olarak seçilmiştir. Buna ek olarak 2001 yılından itibaren üçü kadın, ikisi erkek toplam beş kişi farklı partilerde görev almış ve parlamentoda bazı görevlere seçilmişlerdir. Hatta bu kimseler geleneksel aile değerlerinin korunması ve kamusal alanda içki tüketiminin kısıtlanması gibi bazı konularda etkin rol almışlardır (Leirvik, 2014: a.mlf., 2003: 121 vd). Ayrıca 2012'de de ilk kez Müslüman göçmenlerden biri olan Pakistan asıllı İşçi Partili Milletvekili² HadiaTajik Kültür Bakanlığı'na atanmıştır. Tajik, sadece Norveç'in değil, İskandinavya'nın da ilk Müslüman asıllı bakanı olmuştur (Cücük, 2012). Ülkede yaşanan bu gelişmelerde en önemli faktör hiç şüphesiz Norveç hükümetinin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası yasaları imzalamış olmasıdır. Çünkü bu yasaların onaylanması ile uluslararası arenada din ve inanç özgürlüğü kabul edilmiş ve bu yasalar çerçevesinde ülkenin yasalarında uyum süreci başlatılmıştır (Komisyon, 2001).

Tüm bu gelişmeler sayesinde Norveç'teki herkesin dinlerini özgürce yaşayabilmeleri ve düşüncelerini rahatça dile getirebilmeleri garanti altına alınmıştır. Bu bakımdan Norveç, günümüzde insan hakları ve hürriyeti açısından en önde gelen bir Avrupa ülkesi olarak kabul edilmiştir.

2. NORVEÇ'TE İSLAM ALGISI

Norveç'te bulunan farklı din ve inançlar arasında sayı bakımından Hıristiyanlıktan sonra en büyük ve en hızlı yayılan din ise İslam olmuştur. 2020 verilerine göre ülkede yaşayan Müslümanların sayısı 182.826'dır (Norveç İstatistik Kurumu, 2020). Yaptığımız araştırmalar neticesinde İslamiyet'in İskandinav ve Baltık ülkelerine ne zaman ulaştığına dair net bir bilgiye ulaşamadık. Bununla birlikte bazı kaynaklarda Müslümanların (İslam'ın) İskandinav ve Baltık ülkelerine 14. ve 15. yüzyıllarda Rusya üzerinden ulaştığı, ancak asıl yerleşmelerinin 1960'lardan itibaren göç ve iltica yoluyla gerçekleştiği belirtilmektedir. Bu tarihten itibaren ülkeye yerleşmeye başlayan İslamiyet'in ve Müslümanların göçleri, 1970, 1980 ve 2000'li yıllarda iş aramak ya da ülkelerindeki savaş ve siyasi olaylar gibi tehlikelerden kendilerini kurtarmak gibi farklı nedenlerle işçi, sığınmacı ve mülteci statüsüyle artış göstererek günümüze kadar devam etmiştir (Larson, 2009: 2; Øvind ve Libæk, 2003: 162).

Norveç'e yerleşen Müslüman göçmenlerin temel amaçları bir miktar para biriktirip tekrar kendi ülkelerine geri dönmek olduğu için Norveç'e ve diğer Avrupa ülkelerine kısa süreliğine gelmişlerdir. Bu nedenle göç ettikleri ülkelerde kalıcı kalmayı hiç düşünmemişlerdi (Nielsen, 2004: 102). Dolayısıyla Müslüman göçmenlerin birçoğu ilk etapta misafir işçi olarak kabul edilmiş ve bu durumun geçici olduğu düşünülmüştür. Ancak ilerleyen süreçte bu tahminler

² Norveç Başbakanı Jens Stoltenberg tarafından bakan olarak kabineye alınan bu kişi, 2009 seçimlerinde İşçi Partisi'nden milletvekili olarak seçilmiştir.

boşa çıkmıştır (Christensen, 2010: 37). Çünkü ilerleyen süreçte aile birleşimi kanunuyla eş ve çocuklarını da yanlarına alan Müslüman göçmenlerin iş için geldikleri ülkede geçici kalma fikri yerini uzun müddet kalmaya ve daha sonra çocukların büyüüp Norveç'e intibak edip tabi hale gelmesiyle kalıcı kalmaya bırakmıştır. Böylece Müslüman göçmenler, Norveç'te kendileri devamlı kalmak zorunda hissetmişler ve yerleşik hale gelmişlerdir (Vogt, 2008: 35 vd.). Ülkeye göç eden Müslüman göçmenlerin çoğunluğu bugün itibariyle Norveç vatandaşlığını kazanarak, Müslüman azınlık grubunu oluşturmuş ve Norveç toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir.

Müslümanların zihnindeki bu fikri dönüşüm ibadetlerini yerine getirebilecekleri, kendi çocuklarına din eğitimi verebilecekleri, nişan, nikâh, düğün, mevlit, sünnet, Kurban ve Ramazan bayramı gibi dini ve milli motif içerikli özel günleri icra edecekleri mekânların oluşturulması, helal et ve gıdaların temin edilmesi, hac, cenaze nakli ve defin işlemlerinin gerçekleştirilmesi gibi çeşitli ihtiyaçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Müslümanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak için kendi aralarında organize olarak dernek, cami, mescit, Kur'an kursu, helal gıda satan alış-veriş merkezleri gibi kendi müesseselerini oluşturmaya başlamışlardır. Bu bakımdan Avrupa'daki bu müesseseler Müslümanlar için hayati bir öneme sahip olmuştur. Bunlar sayesinde Müslümanlar, kendi kültür ve geleneklerini yaşatabilmiş, dini ve milli değerlerine sahip çıkabilmişlerdir. Dolayısıyla Müslümanların bu girişimleri Norveç'te İslam dini toplum içinde yayılarak kurumsallaşma sürecine girmiştir (Nielsen, 2004: 118, 121; Døvik, 2012: 35-37).

Bilindiği üzere İslam dini 21. yüzyılın başında Hıristiyan ve laik Avrupa'nın pek çok bölgesinde en hızlı büyüyen din haline gelerek, Hıristiyanlıktan sonra, Avrupa'nın ikinci büyük dini olmuştur. Özellikle 1990'lardan sonra Balkanlar ve Güneydoğu Avrupa'dan gelen göçler sayesinde İslam dini, Avrupa'da sosyal ve siyasal yaşamda önem kazanmış ve etkili hale gelmiştir (Vogt, 2005: 619). Bu durum Norveç için de geçerlidir. Yani Norveç'te dinler arasında en hızlı büyüyen din olan İslam, Müslüman sayısı itibariyle Hıristiyanlıktan sonra ikinci büyük din olmuştur (Christensen, 2010: 37; Strabac v.dğr., 2012: 57-58). 1960'ların sonlarından itibaren işçi, mülteci veya sığınmacı olarak Norveç'e yerleşen Müslüman göçmenler İslam'ın yayılmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Norveç Hükümeti, 13 Haziran 1969 yılında çıkartılan kanun gereği Hıristiyanlık dışındaki İslam, Budizm, Hinduizm ve Yahudilik gibi dinleri resmi olarak tanımıştır. Ayrıca bu dinlerin 1997'de Norveç'in tüm okullarında ders olarak okutulmasına da izin vermiştir (Kværne ve Vogt, 2002: 169; Leirvik, 2005: 7). Buna ek olarak Müslümanların sayısının Norveç toplumunda giderek artan varlığına bağlı olarak, ilk, orta, lise ve yüksekokulların din ve ahlak dersi müfredatlarında İslam'a da geniş yer verilmesini sağlamıştır (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 445). Diğer taraftan başta İslamî kuruluşlar olmak üzere diğer bütün din ve inanç topluluklarına verilmek üzere üye başına yıllık ödenek ayırmış, böylece tüm dinî kuruluşlara devlet yardımı sağlayarak, onları maddî açıdan desteklemiştir (Kværne ve Vogt, 2002: 169; Leirvik, 2005: 7). Dolayısıyla Norveç'te İslam dini resmen tanınarak Müslümanlar muhatap alınmıştır. Ayrıca kanunlarının tüm dinlere verdiği özgürlükler çerçevesinde, diğer din

mensuplarında olduğu gibi Müslümanlara da dinlerini özgürce yaşayabilmeleri için çeşitli imkânlar verilmiştir.

İslam dini Norveç kökenli olanlar arasında da giderek yayılmaya başlamıştır. Sözelimi bir araştırmaya göre Norveç kökenli 600 kişi din değiştirerek Müslüman olmuştur. Çoğunluğunu kadınların temsil ettiği bu Müslümanlar evlilik yoluyla İslam'ı seçmişlerdir (Kværne ve Vogt, 2002: 169; Vogt, 2005: 620). Konuya ilişkin yapılan araştırmalara göre 1995 ile 2004 yılı arasında Norveç kökenli yaklaşık 500 kişinin Müslüman olduğu tespit edilmiştir (Vogt, 1995: 225; Rasmussen, 2005: 241). 2005'te yapılan bir araştırmaya göre bu sayı 900 kişiye ulaşmıştır (Vogt, 2005: 620). İslam'ı seçen Norveçlilerin birçoğu Rabıta Camii'ne bağlıdır. Kadın kollarının başkanı da 2005 yılında Filistinli Müslüman bir erkekle evlenerek İslam'ı seçen Linda Alzaghari'dir (Önal, 2016: 270). Bu durumu tehlikeli bulan Norveç'in aşırı sağ parti ve örgütleri kültürel ve etnik çatışmalar olduğu gerekçesiyle göçmenlerin gelişini engelleyici ya da kısıtlayıcı göç politikaları istemektedirler. Çünkü onlara göre göçmenlerin çoğunluğu Müslüman olan ülkelerden gelmektedir (Strabac v.dğr. 2012: 57 vd.). İşçi partisi ise daha ılımlı bir politika izlemektedir. Bu çerçevede genel anlamda göçmenlere (özelde Müslümanlara) karşı yürütülen politikalara bakıldığında Norveç'te birbirinden farklı iki farklı eğilim/parti karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi çok kültürlülüğün önemini dikkat çekerek göçmenlere karşı daha ılımlı bir politika izleyen İşçi Partisi'dir.³ Yabancıların kendi milli ve dini değerlerini koruyarak topluma uyum sağlayabileceklerine inanmakta ve bu durumun Norveç toplumu için bir zenginlik olduğunu savunmaktadır.

Diğeri ise göçmenlerin Norveç'e gelmesine karşı olan ve İslam karşıtı söylemleri ile bilinen ırkçı ve aşırı sağcı İlerleme Partisi'dir. Parti mensupları sözde Norveç'in öz kimliğine sahip çıkma ve ülke güvenliğini sağlama adına ülkede yaşayan göçmen grupların dinî ve kültürel değerlerinin Norveç değerleriyle uyuşmadığını, dolayısıyla topluma uyum sağlamada bir engel teşkil ettiğini, bu nedenle göçmenlerin kendi değerlerini terk ederek Norveç değerlerini benimsemeleri gerektiğini savunmaktadır. Bu söylemlerini seçim politikası haline getiren parti, 2008'den sonra oylarını % 20'nin üzerine çıkartarak Norveç'in ikinci büyük partisi haline gelmiştir. 2013 seçimlerinde de oy oranlarını arttırarak büyük başarı sağlamış, Sağ Muhafazakâr Parti ile birleşerek Norveç'in yeni koalisyon hükümetini oluşturmuştur (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 453). Sağ parti yetkililerinin Müslümanlara karşı bu olumsuz

³ Batı dünyasında başlayan endüstri devriminden sonra Norveç'te de endüstri alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu da sosyo-kültürel ve devlet idaresinde birçok değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle işçi sınıfı tarafından zengin sınıfa (İşveren ve toprak sahiplerine) karşı ülke genelinde başlatılan kapsamlı grev ve sendikalaşması sonrası sessiz bir devrim yapılmıştır. Bu süreçte sendikal hakların elde edilmesi çerçevesinde İşçi Partisi'yle de özdeşleşen işçi sınıfı başlatmış olduğu bu mücadele sayesinde bugünkü "Norveç Sosyal Devleti"nin oluşmasında çok büyük rol oynamıştır. Bugün Norveç'in en ana partilerinden biri olan İşçi Partisi'nin temelini de söz konusu bu işçi sınıfı ve kurmuş oldukları sendika ve işçi kuruluşları oluşturmuştur. Özellikle günümüzde Norveç'in en zengin ve en büyük şirketlerinden olan Telenor, Coop OBS, Felleskjöpet, Sparbenaken gibi kuruluşlar işçi sendikalarına aittir. İşçi Partisi'nin çoğu milletvekili ve alt yöneticilerinin tamamı neredeyse işçi sendikalarının üyelerinden oluşmaktadır. Sendikalarda ön planda tutulan siyaset sosyalizm ve komünizm tabanlı olması sebebi ile cinsler arasında eşitlik, fikir özgürlüğü, zenginliklerin paylaşılması ve sosyal hakların herkese eşit dağıtılması gibi konular üzerinde olmuştur. Bu temel politikalar da İşçi Parti'nin temelini oluşturmuştur.

tutumlarından dolayı, Müslüman seçmenler tercihlerini İşçi Partisi yönünde kullanmışlardır. Örneğin bir kamuoyu araştırmasına göre Müslüman seçmenlerin büyük çoğunluğu sosyal demokrat (İşçi Partisi gibi) partilerini desteklemektedir. Sözelimi 2006 yılında yapılan bir ankete göre son parlamento seçimlerinde Müslüman seçmenlerin % 83'ü İşçi Partisine oy verdiğini söylemiştir. Müslüman liderler de sosyal demokrat partilerini İslami düşünceye daha yakın olduklarını düşünmektedirler (Leirvik, 2014: 144).

22 Temmuz 2011 yılında İslam düşmanı Breivik'in Oslo'da gerçekleştirdiği terör saldırısından sonra İslam dini hakkında yapılan araştırmalarda bir artış olmuştur. Bu araştırmaların birçoğu İslam'ı ve Müslümanları daha yakından tanıma amacı gütmektedir. Örneğin bu saldırıdan sağ kurtulan 22 yaşındaki Morten Abrahamsen, İslam'ı hakkında yaptığı araştırmalar sonucunda İbrahim ismini alarak Müslüman olmuştur (NRK NO, 2014).

3. NORVEÇ'TE DİNSEL VE MANEVÎ DANIŞMANLIK HİZMETLERİ VE PROBLEMLERİ

Yurtdışında kurulan İslamî organizasyonlar, kendi üyelerine yönelik vakit namazları ile Cuma ve bayram namazlarının kıldırılması, doğum, evlilik, ölüm gibi dini ritüellerin yerine getirilmesi, din ve ahlak eğitiminin verilmesi, Müslüman toplumu içinde karşılaşılan sosyal ve kültürel problemlerin çözülmesi, hapisane ve hastanelerde yatan Müslümanların ziyaret edilmesi, ailelere yönelik dini rehberlik ve irşat hizmetlerin sunulması, medyanın İslam ve Müslüman toplum hakkında bilgilendirilmesi gibi birçok alanda hizmet vermektedirler (Dövink, 2012: 36-37). Bununla birlikte Müslümanlar bu hizmetleri yürütürken bir takım problemlerle de karşılaşmışlardır. Bu çerçevede yürütülen hizmetler ve karşılaşılan problemleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

3.1. Dinsel ve Manevî Danışmanlık Hizmetleri

Bu başlık altında yürütülen hizmetler arasında cenaze ve defin hizmetleri, nişan, düğün ve nikah hizmetleri, hapisane ve hastanelere ilişkin irşat ve vaizlik hizmetleri yer almaktadır. Söz konusu tüm bu hizmetler, çeşitli İslamî organizasyonlar tarafından imkanlar nispetinde müslümanlara verilmeye çalışılmaktadır.

3.1.1. Cenaze, Defin ve Mezarlık Hizmetleri

Müslüman cenazelerine yardım etmek amacıyla ülke genelinde Müslümanlar tarafından birçok cenaze fonları oluşturulmuştur. Aynı zamanda ülkenin büyük bir bölümünde Müslüman cenazelere imkân sağlayan çeşitli İslamî cenaze kurumları da vardır. Bunlar arasında en önemli olanı Al-Khidmat adıyla bilinen Müslüman Cenaze Bürosu'dur. Al-Khidmat cenaze bürosu, Pakistan kökenli Müslümanlar tarafından kurulmuştur ve 1 Nisan 2005 yılında Norveç İslam Konseyi'ne üye olmuştur. Bu cenaze kuruluşu defin ve mezarlık hizmetleri konusunda Fredrikstad, Moss, Drammen, Kongsberg, Skien, Bergen, Lom, Gjøvik, Hamar, Kristiansund, Sunndalsøra, Trondheim ve Oslo gibi Norveç'in çeşitli bölgelerinde Müslümanlara cenaze hizmeti sunmaktadır. Bunun dışında cami ve derneklerin birçoğu kendilerine ait Cenaze Yardımlaşma Fonu oluşturarak, üyelerinin bu yöndeki ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadırlar (Önal, 2016: 192).

Norveç hükümeti de Müslüman cenazelerin defnedileceği mekânların temin edilmesi ile ilgilenen bir cenaze çalışma grubu oluşturmuştur. Cenaze defin işlemlerini yapan din görevlilerinin cenazelerini kendi dini geleneklere göre defnetme hakları vermiş ve bu yönde çeşitli imkânlar sunmuştur (Døving, 2007). Buna örnek verecek olursak; Oslo ve Drammen gibi Müslümanların çoğunlukta bulunduğu bazı şehirlerdeki hastanelerde cenaze yıkama işlemleri için özel odalar ve cenaze namazlarının kılınabileceği özel yerler tahsis edilmiştir. Ayrıca Norveç'in çeşitli bölgelerinde mevcut Hıristiyan mezarlıklarının bulunduğu alan içinde Müslümanlara defin yerleri (Müslüman mezarlıkları) ayrılmıştır.

Norveç'te yaşayan Müslüman göçmenlerin çoğunluğu (özellikle Türkler) cenazelerinin kendi ülkelerinde defnedilmesini istemekte, çok az sayıda kişi Norveç'e defnedilmeyi tercih etmektedir. Ancak günümüzde özellikle üçüncü kuşak ve Norveçlilerle evli olan vatandaşlarımız arasında Norveç'e defnedilme yönünde bir eğilim başlamıştır. Bunda Müslümanların Norveç'te daha kalıcı hale gelmeleri, eş, dost ve akrabalarının da burada bulunması önemli rol oynamıştır. Bu nedenle Norveç'te defnedilenlerin oranı zaman ilerledikçe artış göstermeye başlamıştır (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 446). Nitekim Norveç-Türkiye Diyanet Vakfı Başkan yardımcısı Sadredden Sürbehan, şimdiki neslin yakınlarını Norveç'e defnetmek istediklerini ve mezar ziyaret geleneğinin burada da devam ettirmeyi arzu ettiklerine dikkat çekmiştir. Müslümanların bu yöndeki talepleri ister istemez kendileri için ayrılan defin yerlerinin yetersiz kalmasına ve cenazelerin defnedileceği daha geniş ve özel mezarlık alanlarına ihtiyaç duyulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla önümüzdeki yıllarda Müslümanları bekleyen en önemli problemlerden birisinin bu yöndeki ihtiyaçları olacağını söyleyebiliriz.

3.1.2. Dinî Gün ve Bayramlar

Müslümanlar tarafından Norveç genelinde Ramazan ve Kurban bayramı gibi dini günler kutlanmaktadır. Müslümanlara bu özel günlerde Norveç hükümeti tarafından 13 Haziran 1969'da çıkartılan yasa gereğince Norveç Kilisesi'ne üye olmayanların dinî bayramlar sebebiyle işten ya da okuldan yılda bir kere olmak üzere iki gün izin alma hakkı verilmiştir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 447). Ancak bu izin süresi, Müslümanların ihtiyacını karşılamamaktadır. Ayrıca Müslümanların izinli olduğu günlerin ücretleri maaşlarından kesilmektedir. Bu uygulama günümüzde çözülmesi gereken bir problem olarak devam etmektedir. Bu durumun aşılması için girişimlerde bulunulmuşsa da bir sonuç alınamamıştır. Müslümanların bu mağduriyetlerinin giderilmesi yönünde hükümetin olumlu adım atması beklenmektedirler.

Kurban ibadetine gelince; kurban kesimi Norveç'te yaşayan vatandaşlarımızın en ciddi problemlerinden biridir. Çünkü Yahudiler ve Müslümanların inançları gereği Allah'ın adının anılmadan kesilen hayvanların etini yemeleri haramdır. Norveç'te ise bu şartlara uyularak kesim işlemleri yapılmamakta veya bu şartların yerine getirilerek helal hayvan kesiminin

gerçekleştirilmesine/kurban edilmesine izin verilmemektedir.⁴ Bu uygulama, hem Müslümanların üzerlerine vacip olan kurban ibadeti gibi dini vecibelerini yerine getirmelerine engel olmakta hem de “helal gıda/et” temin etmede de birtakım problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum karşısında bazı Müslümanlar kurban ibadetlerinde karşılaştıkları bu problemi çeşitli yardım kuruluşları aracılığı ile kendi kurbanlarını dünyanın yoksul bölgelerindeki Müslümanlara göndererek geçici de olsa çözmeye çalışmaktadırlar.

Norveç kanunlarına göre hayvanlar kesilmeden önce ilaçla (anestezi) ya da elektrik şoku ile bayıltılmalıdır. 2007’de bir grup imam, Norveç’te yetiştirilen tavukların yenilmesinin haram olduğuna ilişkin bir bildiri yayınlamışlar ve Müslümanlara bunların yenilmesine karşı çıkmalarını tavsiye etmişlerdir. Yayımlanan bu bildiri anestezinin bu şekilde kullanılmasına karşı değildi, fakat kesilen tavuğun küçük bir bölümünün, şah damarlarının kesilmesinden önce verilen anesteziden dolayı ölmüş olacağı bilgisine dayanmaktaydı. Anestezi konusu, 2009 yılında hayvan haklarıyla ilgili Norveç yasalarının gözden geçirilmesi ve yeni Avrupa Birliği’nin hayvan hakları ve dinî kesim yöntemine ilişkin yeni direktifleri çerçevesinde tartışılmıştır. 2010 yılında Hayvan hakları ile ilgili yürürlüğe giren yasada yer alan anestezi olmadan kesimin yapılamayacağına ilişkin bu yasa, günümüzde hala devam etmektedir. Hem Müslümanlar hem de Yahudiler bu kesim yasağına karşı din özgürlüğünü kısıtladığı gerekçesiyle haklarını arama yönündeki çalışmalarını devam ettirmektedirler.

Norveç’in en yetkili İslamî organizasyonu olan Norveç İslam Konseyi, Müslümanların karşılaştıkları problemlerden biri olan helal gıdanın temin edilmesi için birkaç yıldır aktif olarak çalışmaktadır. Bu çerçevede mevcut mezbahalarla iş birliği içinde hem İslam’a hem de Norveç kanunlarına göre düzenlenmiş tatmin edici metotlar geliştirilmesinde etkin rol oynamıştır. Bu çabaları neticesinde günümüzde sığır, koyun ve tavuk gibi helal et ile pizza, hamburger, sosis ve peynir gibi helal ürünler Norveç marketlerinde satışa sunulmuştur. Diğer taraftan bazı kamu kurumlarında örneğin devlet üniversitelerinde helal et hizmete sunulmuştur. Ancak hastane ve cezaevleri gibi bazı yerlerde helal etin temin edilmesinde birtakım sıkıntılar hala devam etmektedir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 447-448).

Norveç’te yaşanan bu problemler diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan müslümanlar için de söz konusudur. Zira Müslümanlar buldukları bu ülkelerde gayr-i Müslimlerin idaresi altında yaşamakta ve bunun bir doğal sonucu olarak gayr-i İslamî adet, görenek kanun ve mevzuatlara muhatap olmaktadır. Böylesi bir ortamda İslamî kurallara göre hayatlarını sürdürmek isteyen Müslümanlar, dinî alanda çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dolayısıyla karşılaşılan bu problemlerin çözüme kavuşturulması için Avrupa’da yaşayan tüm Müslümanlar tarafından genel kabul gören bir Helâl Gıda Fetva komisyonu kurulmasında

⁴ Norveç’te hayvanın kurban edilmesi, kesimden önce bayıltılmayan hayvanın acı duyduğu ve bunun gaddarca olduğu öne sürülerek yasaklanmıştır. Kimileri bu yasakların anti-semitik veya İslamofobik duygulara dayandığını iddia ederken kimileri de bunların sadece hayvan hakları konusundaki kaygılardan kaynaklandığına inanmaktadırlar. Ancak, yetkililer, kurban ibadetine yönelik bu hassasiyetlerini canlı canlı derileri yüzülerek vahşice katledilen fokların derilerinin alınıp satılması hususunda sergilememektedirler. Bu durum yetkililerin ne kadar samimi olduklarını göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir (Komisyon, ts.).

fayda vardır. Zira Müslümanlar helal et temin etme konusunda güven problemi yaşamaktadırlar. Bütün Müslüman topluluklar bir araya gelemese bile, en azından Müslüman Türk topluluğu veya Arap Toplulukları böyle bir fetva komisyonunu kurabilirler. Norveç ve İngiltere'deki "Helâl Gıda Heyeti" bunun güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Kurulacak olan bu heyet hiçbir ticari gaye gütmemeli ve verilen helâl sertifikalarını değerlendirmeli ve özellikle Müslümanların tek bir helâl sertifikası standardında ittifak etmesi için elinden geleni yapmalıdır. Çünkü Avrupa'daki helâl gıda pazarı 2010 verilerine göre 67 milyar euroyu bulduğu için Avrupa'da müthiş bir helâl gıda sahtekârlığı başlamıştır. Sözgelimi Hollanda'da yapılan bir araştırmada helâl dönerler üzerinde yapılan bir kontrolde yüzdesini vermeyi utandıracak seviyede sahte helâl et ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Müslümanların içinde düştükleri bu durumdan kurtulabilmesi için Müslüman devletler, başta Türkiye ve Mısır olmak üzere, tıpkı Malezya devleti gibi, helâl gıda meselesini vatandaşlarını korumak amacıyla bir devlet politikası haline getirmelidir (Akgündüz, 2011).

3.1.3. Düğün ve Nikâh Hizmetleri

Norveç'te Müslümanların kendi aralarında kıymış oldukları dinî nikâhlar resmi nikah olarak kabul edilmemektedir. Bu nedenle aralarında dini nikah kıyıp, resmi nikah yaptırmayan çiftler, boşanma durumunda birbirlerinden hiçbir yasal hak talep edememektedirler. Çünkü Norveç Evlilik Yasası sadece ülke içinde resmi nikâhla evlenen çiftlerin ya da bir hukukçu nezaretinde imzalanan anlaşma çerçevesinde boşanma haklarını güvence altına almakta, diğer ülkelerin dinî kurallarına göre gerçekleşen evlilikleri veya boşanmaları kabul etmemektedir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 449). Bu uygulamadan en fazla mağdur olan kesim hiç şüphesiz Müslüman bayanlar olmuştur. Norveç hükümeti bu mağduriyeti gidermek için yeni bir düzenleme getirmiştir. Bu yeni düzenleme ile cami yönetimine nikâh kıyımaya yetkisi verilmiştir. Bir diğer ifadeyle cami gözetimi altında kıyılan dini nikâh resmi nikâh olarak kabul edilmiştir. Ancak, dini nikâhın resmiyet kazanabilmesi için cami yetkilileri, il yönetimlerine (Valiliklere) başvurarak dini nikâh kıyımaya yetkisi almaları gerekir. Yetki alındıktan sonra da şehir kayıt ofisine (Sulh Hukuk Mahkemesi/Byfogdembete) veya bölge mahkemesine (Tingrett) nikâh durumunu bildirip kayıt yaptırmalıdırlar.

2003 yılında "Sorunlu Evlilikler"⁵ problemleriyle ilgili Evlilik Yasası'nın değiştirilmesine ilişkin yapılan bir tartışma evliliklerin yürütülebilmesi için yeni bir durumu ortaya çıkarmıştır. Yani eşlerin boşanma konusunda birbirine eşit haklar tanıyıp tanımayacağı hususu gündeme gelmiştir. Bu durum Roma Katolik Kilisesini sarsacak bir hareket olarak yorumlanmıştır. Eleştirmenler ise evlilikle ilgili yasa değişikliğinin sorunlu evliliklerin problemlerinin çözümü üzerinde pratik etkisinin çok az olacağını iddia etmişlerdir. Diğer taraftan söz konusu problemleri çözümlenmesine ilişkin bir Şeriat Konseyi ya da Müslüman Boşanma Konseyi'nin

⁵ Resmî boşanma olduğunda, bir taraf dinî kuralları referans alarak bu boşanmayı kabul etmemekte ve böylece karşı tarafın yeniden evlenme imkânını sınırlamış olmaktadır. Bu durumda boşanmalar resmi olarak gerçekleşse bile dini bakımdan gerçekleşmemiş olmaktadır. Norveç'te bu durum "sorunlu Evlilik" olarak ifade edilmektedir. Konuyla ilgili yapılan tartışma ve siyasî süreçler için bk. Carli, 2008: 5-26; a.mlf., 2008: 58-72.

kurulma olasılığı da alternatif bir seçenek olarak tartışılmış, fakat birçok çevreden önemli ölçüde tepki almıştır. Şu anda, çeşitli sivil toplum kuruluşları sorunlu evlilikler de dahil olmak üzere aile içi çatışmalar konusunda danışmanlık sunmaktadır. Miras hukuku, veraset kanunlarına uygun olarak düzenlenmiştir. Miras dağılımı kamusal veya özel olabilir; ikinci durumda yani özel olması durumunda mirasçılar, kendi aralarında mirası paylaşabilirler, ama miras ile ilgili düzenlemelere/kanunlara riayet etmeleri gerekir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 449-450).

3.1.4. Askeriye, Hapishane ve Hastanelere Yönelik İrşat ve Vaizlik Hizmetleri

2003 yılında yapılan bir araştırmada (Furseth, 2003: 191-202), mahkum ve askeri personellerden bir dine mensup olmayan ya da Hıristiyanlık dışındaki diğer inançlara bağlı olanların sayılarının giderek artmasına rağmen Norveç kilisesinin orduda ve cezaevlerindeki hakim konumunu koruduğu sonucuna varılmıştır. Şimdiye kadar azınlık dinler için askeriye, hapishane ve hastane gibi kamusal alanlarda vaizlik hizmetinin (din adamları) sağlanmasına oldukça ihtiyaç duyulduğu birçok kez ele alınıp görüşülmüştür. Ancak bu konuda bir ilerleme kaydedilememiştir. Günümüzde devlet kurumlarında düzenli olarak sadece Hıristiyan vaizlik hizmeti sağlanmakta ve bu hizmet de papazlar ve rahipler tarafından yürütülmektedir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 446). Bu mağduriyetin giderilmesi yönünde bazı imamlar yetkili makamlara başvurmuşlar ve özellikle cezaevlerinde gönüllü olarak vaizlik hizmeti verebileceklerini teklif etmişlerdir. Ancak bu konuda bir sonuç alamamışlardır. Günümüzde Norveç İslam Konseyi ve diğer dinî kuruluşlar, mahkûmlara cuma namazı kıldırmak ve dinî rehberlik hizmetleri sunmak için daha kalıcı bir çözüm yolu bulmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Diğer taraftan 2008'de Ulusal Askerî Kongresi, dinî açıdan tarafsız (laik) bir ordu oluşturulmasına teşvik etmek için Kara Kuvvetler Komutanlıklarında Norveç Kilisesi dışında devlete kayıtlı inanç topluluklarından imam ve personel istihdam edilmesine karar vermelerine rağmen, alınan bu karar bir politika olarak takip edilememiş ve uygulamaya konulamamıştır. Buna ek olarak Norveç hastanelerinde imam istihdam edilmesinin mümkün olup olmayacağı da gündeme getirilmiş ve tartışmaya açılmıştır. Ancak bu yönde henüz bir gelişme olmamıştır (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 447; Døvik, 2012: 43-46). Netice olarak günümüzde hapishane ve hastane gibi devlet kurumlarında Hıristiyanlık dışında resmi makamlarca yürütülen irşat ve vaizlik gibi bir din hizmeti bulunmamaktadır.

3.2. DİNİ VECİBELERİN YERİNE GETİRİLMESİ İLE İLGİLİ PROBLEMLER

Demokrasinin temelini oluşturan din ve inanç özgürlüğü, hiç şüphesiz insanoğlunun en temel hakkıdır. Bunu kendine temel bir prensip kabul eden Norveç, insanları belli bir dine inanmaya zorlamamış, herkese istediği inancı tercih etme hakkı vermiştir. Norveç nüfusunun büyük bir çoğunluğu Hıristiyanlık dinine (Protestan Mezhebine) inanmaktadır. Bununla birlikte ülke genelinde onlarca farklı Hıristiyan mezheplerine bağlı çeşitli yerel kilise grupları vardır. Ayrıca İslam, Budizm, Hinduizm ve Hümanizm gibi çeşitli din ve inanç mensupları da mevcuttur.

Avrupa'da yaşayan Müslümanların karşılaştıkları en önemli problemler, dini konularda karşılaştıkları sorunlardır. Bir diğer ifadeyle inançlarını gerektirdiği şekilde yaşayamamalarıdır. Bu durum Norveç'te yaşayan Müslümanlar için de geçerlidir. Daha önce de ifade edildiği üzere ülkede İslam dini 1969 yılında çıkartılan bir kanunla resmen tanınmış ve Müslümanlara geniş ölçüde sosyal ve kültürel haklar verilmiştir. Bu nedenle Müslümanlar kültürel, sosyal ve dini ihtiyaçların karşılanması hususunda diğer batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlara kıyasla daha geniş haklara sahiptirler. Bu durum diğer inanç mensupları için de geçerlidir.

Norveç'te din konusunda tanınan özgürlüklere rağmen son dönemlerde göçmen nüfusun artış göstermesinden duyulan endişeden dolayı azınlık dini gruplara yönelik birtakım yasal sınırlamalar ve engellemeler çıkartılmıştır. Bu da Müslümanlar açısından çeşitli problemlere sebep olmuştur. Bunlardan birkaç tanesini maddeler halinde burada zikretmek istiyoruz.

3.2.1. Oslo'da inşa edilmiş olan birkaç caminin dışında camilere -izin verilenlere de mevcut kilise çan kulelerinden daha yüksek olacak şekilde-kubbe ve minare yapılmasına izin verilmemektedir.

3.2.2. Norveç'te Müslümanlara her ne kadar kendi inançlarına göre cenaze defin işlemlerini yapmalarına izin verilmiş olsa da günümüzde bir takım kısıtlamalar devam etmektedir. Örneğin Norveç'in Oslo, Drammen ve Trondheim gibi bazı bölgelerinde Müslümanlar için özel defin yerleri (mezarlıklar) ayrılmıştır. Ancak Norveç kanunları gereği ölen bir kimsenin tabutla defnedilmesi zorunlu olduğu için ölen bir Müslüman'ın mezarlıklara tabutsuz defnedilmesine müsaade edilmemekte, aksine tabut ile defnedilmesi Müslümanlara şart koşulmaktadır (Døving, 2007).

3.2.3. 1969'da çıkartılan yasaya göre, azınlık gruplara dinî ve milli bayramlar sebebiyle çalıştıkları işyeri veya kurumlardan izin alma hakkı verilmiştir (Jacobsen ve Leirvik, 2012: 447). Ancak kullanılan izin günlerinde ücret ödenmemektedir. Bir diğer ifadeyle sadece ücret almamak şartıyla iznin kullanılmasına müsaade edilmektedir. Özel sektörde ise çalışanların izin kullanmaları durumunda kendilerine izinli olduğu günlerde ücret ödenip ödenmeyeceği işyerinin inisiyatifine bırakılmıştır. Ancak aynı durum Norveç'in milli ve dini günleri için geçerli değildir. Bu günlerde resmi tatil olduğu için izinli de olursa ücretler ödenmektedir.

3.2.4. Bu kısıtlayıcı uygulamada Müslüman göçmenlerin kendi aralarında bayram günlerinin tespiti hususunda birlik ve beraberliği sağlayamamaları da önemli rol oynamıştır. Şöyle ki; Gerek etnik kökenden gerekse din, mezhep ve siyasi anlayıştan kaynaklanan farklılıklardan dolayı Müslümanlar, farklı gruplara ve cemaatlere ayrılmışlardır. Bu durum sayısal gücü zayıflatması bakımından devlet düzeyinde Müslümanların taleplerinin ciddiye alınmasında olumsuz etki yaratmıştır. Ayrıca Müslüman gruplar Ramazan ve Kurban bayramı gibi dini bayramların tarihleri konusunda ortak bir karara varamadıkları, dolayısıyla resmi makamlara bu özel günlerde tatil edilmesi için bütün Müslümanları kapsayan ortak bir tarih veremedikleri için, bu yönde yapılan talepler hükümet tarafından kabul edilmemiştir. Bu nedenle Norveç'te dini günlerde Müslümanlara yönelik resmi tatil olabilmesi bir bakıma Müslümanların kendi

aralarında anlaşarak bayram günleri için ortak bir tarih belirlemelerine bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.5. Müslümanların karşılaştığı en ciddi problemlerinden biri de Kurban ibadetinin yerine getirilmesi ve helal gıda temin edilmesinde yaşanan sorunlardır. Norveç yasaları hayvan kesimin İslamî usullere göre gerçekleştirilmesine izin vermemektedir. Bu yasak bir taraftan Müslümanların kurban ibadetlerini yerine getirmelerine engel olmakta diğer taraftan da “helal gıda ve helal et” temin etmelerini zorlaştırmaktadır.

3.2.6. Müslümanların karşılaştıkları bir diğer problem de kendilerine din hizmetleri sunabilecek din görevlisi temin edilmesinde yaşanan güçlüklerdir. Yasalara göre Müslümanlar kendilerine ülke sınırları içinde istenilen kriterlere uygun din görevlisi bulamadığı takdirde kendi ülkelerinden din görevlisi getirebilmektedir. Ancak bu durumda Yabancılar Genel Müdürlüğü (Utlendingsdirektoratet: UDI) tarafından çeşitli gerekçeler öne sürülerek yurtdışından getirilecek olan din görevlilerinin vize işlemlerini gereksiz yere uzatmakta veya oturum izni vermemeye çalışmaktadır.

3.2.7. Özellikle son zamanlarda bir devlet politikası olarak sosyo-kültürel alanda göçmenleri (yabancıların) entegrasyonunu sağlama gerekçesiyle Norveççe dil kursları zorunlu hale getirilmiş, bazı durumlarda bu kursu bitirenlere ücret karşılığı olmadan belli bir süreliğine çalışmaları zorunlu tutulmuştur. Diğer taraftan Norveç’e çalışmak için gelmeye çalışan Müslüman kökenli göçmenlere çeşitli resmi prosedürler bahane edilerek oturma izni vermemek için çok ağır şartlar getirilmiştir. Ancak bu kısıtlamalar diğer Avrupa ülkesi vatandaşlarına (Batı kökenli olanlara) uygulanmamaktadır. Bir diğer ifadeyle Avrupa’dan gelen yabancılar, çok kolay bir şekilde oturma izni alabilmekte ve bu konuda herhangi bir problem yaşamamaktadırlar.

3.2.8. Çalışan Müslüman göçmenler iş saatlerinde izin verilmediği için namaz kılma ve oruç tutma gibi bazı ibadetlerin yerine getirilmesinde de çeşitli problemler yaşamaktadırlar. Bir diğer ifadeyle çalışma saatlerinden kaynaklanan zaman problemi ya da yapılan işin zor ve yorucu olması, ibadet için gerekli zaman ve mekânın kısıtlı olması gibi birtakım sebepler yüzünden namaz kılma ve oruç tutma gibi bazı temel ibadetleri yerine getirememektedirler.

Yasalardan kaynaklanan bu sorunların dışında, Müslümanlar ibadetlerini yerine getirirken ülkenin coğrafi konum gereği birtakım problemlerle de karşılaşmaktadırlar. Namaz ve oruç ile vakitlerin tespit edilmesinde yaşanan zorluklar buna örnek verilebilir. Çünkü Norveç gibi Kuzey ülkelerinde kışın gündüz çık kısa sürerken, yazın çok uzun sürmektedir. Hatta yaz aylarında güneşin hiç batmadığı yerler vardır. Kışın da bunun tam tersi olmakta, bazı bölgelerinde güneş hiç doğmamaktadır. Bu durum, güneş ve ayın gün içindeki konumlarının belirleyici rol oynadığı Namaz ve oruç gibi ibadetlerin vakit hesaplamalarında birtakım güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hatta bazı Müslüman gruplar özellikle “beyaz geceler” olarak adlandırılan yaz aylarında yatsı namazı için vaktin oluşmadığını ileri sürerek, bu namazı kılmamaktadırlar.

Diğer taraftan her bir Müslüman grup kendilerine göre çeşitli hesaplama yöntemleri kullandıkları için ramazan aylarında tutulan oruçların zamanlarında da ihtilafa düşmüşlerdir. Sözgelimi bir kısım Müslümanlar 21 saat oruç tutarken, bir kısmı 16, bir kısmı da 19 saat oruç tutmaktadırlar. Aynı durum Ramazan ve Kurban bayramının tespit edileceği günler için de geçerlidir. Tüm bu farklılıklar ister istemez Müslümanlar arasında huzursuzluğa ve birlik ve beraberliğin bozulmasına neden olmaktadır (Önal, 2016: 204).

Bu nedenle günümüzde İslam âleminde muteber kabul edilen Müslüman âlimle bir araya gelerek, Avrupa ülkelerindeki müslüman azınlıkların karşılaştıkları fikhî problemlerine yardımcı olmaya ve içinde buldukları zaruretleri dikkate alarak herkesin kabul edebileceği ortak bir kararın (fetvaların) verilmesine ve onlara yönelik bir “Azınlık Fıkhı veya Azınlık İlmihali⁶ oluşturulmasına yönelik ciddi çalışmalar başlatmalıdırlar.

3.3. SİYASÎ, SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK PROBLEMLER

Yukarıda zikredilen problemlerin dışında Müslümanların siyasî, sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda da birtakım sorunları bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde özetleyebiliriz:

3.3.1. Norveç’te yaşayan Müslümanların karşılaştıkları en önemli sorunların başında ırkçı ve dışlayıcı uygulamalar yani İslamofobi ve Anti-İslamizm söylemleri gelmektedir (2018: 374).

3.3.2. Müslümanların yaşadıkları bir problem de kendi aralarında birlik ve beraberliği sağlayamamaları ve çeşitli gruplara/cemaatlere bölünmüş olmalarıdır. Ülke içinde yaşayan Müslümanların dil, ırk, siyasî, mezhebî görüş ve anlayış ile sosyal konum ve ekonomik düzey bakımından birbirlerinden oldukça farklı olmaları bu ayrışma ve bölünmede önemli rol oynamıştır. Bu ayrışmalar da, Müslümanların kendi aralarında tek bir üst çatı kuruluş altında birleşerek güç birliği yapmalarına engel olmuştur. Bunun neticesinde her bir grup veya cemaat çeşitli problemlerle ve zorluklarla karşılaştığında, bunların giderilmesi ve çözüme kavuşturulması için münferit olarak hareket etmek zorunda kalmıştır. Ancak resmi makamlarca, sayılarının azlığı sebebiyle her bir cemaatin dile getirdiği talep ve şikâyetler çoğu zaman ciddiye alınmamıştır. Dolayısıyla Müslümanlar tarafından yaşanan problemlerin, dile getirilen istek ve taleplerin ve yapılan şikâyetlerin devlet düzeyinde ciddiye alınmasında ve bunların çözüme kavuşturulmasında Müslümanlara düşen en önemli görevin kendi aralarında güç birliği yaparak birlikte hareket etmeleri olduğunu söyleyebiliriz.

3.3.3. Karşılaşılan bir diğer önemli problem de özellikle Müslüman bayanların inancı gereği kullandığı başörtüsüne yönelik -kanuni bir yasak olmamasına rağmen- çeşitli işyerinde birtakım kısıtlayıcı keyfi uygulamalara maruz kalmalarıdır. Bu uygulama nedeniyle birçok müslüman bayan dışlanma ve mahalle baskısı veya iş bulamama gibi endişelerle ya başörtüsü takmamakta ya da çalışmayı bırakıp eve kapanmaktadırlar. Bu da Müslüman bayanlar arasında psikolojik ve sosyolojik birtakım problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır.

⁶ Bu tabir ile bir azınlık olarak yaşayan Müslümanların bazı fikhî kurullarda, azınlık olarak yaşadıkları toplumda Müslümanların çoğunluk olarak yaşadıkları İslam ülkelerinden farklı uygulama ve yorumlara gidip gidemeyeceği kastedilmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Mete, 2010).

3.3.4. Norveç'te yaşayan müslüman toplumun sıkça karşılaştığı bir diğer problem de eşlerin bilgi yetersizliğinden kaynaklanan yabancı kültüre uyum sağlayamaması ve bunun neticesinde ortaya çıkan aile içi çatışmalar ve eşlerin erken boşanmalarıdır. Müslümanlar evlendirmek istedikleri çocuklarına gelin veya damat olarak geldikleri ülkedeki akrabalarının çocuklarını tercih etmektedirler. Yani Norveç'te doğup büyüyen genç kendisine eş olarak kendi ülkesinde (Türkiye, Pakistan, İran, Irak vs.) doğup büyüyen akrabasını tercih etmektedir. Toplum içinde bu yöntemle yapılan evlilikler daha çok "ithal damat-ithal gelin" olarak adlandırılmaktadır. Bu yolla yapılan evliliklerde en önemli problem kültür ve yetişme tarzı farklılıklarıdır. Eşlerden biri Norveç kültürü ile büyürken, diğeri kendi ülkesinin kültürü ile büyümektedir. İki farklı kültürde yetişen eşler arasında ister istemez anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Gerçi son zamanlarda özellikle üçüncü ve dördüncü nesil, eşlerini Norveç'te doğup büyüyen akrabasından veya komşusundan tercih etmektedir. Bu durumda bile eşler arasında batı kültürünün vermiş olduğu aşırı özgürlük ve serbestlik anlayışı yüzünden birtakım anlaşmazlıklar yaşanmakta ve evlilikler boşanmalarla sonuçlanmaktadır. Bu boşanmaların sayısı özellikle son zamanlarda artış göstermiştir. Bu gibi sebepler aile içi eğitimin üzerinde önemle durulmasını, eşlerin eğitilmesine önem verilmesini ve eşlerin bilgilendirilmesi yönünde bir takım çalışmalar yapılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Eşler arasında yaşanan bu sorunların veya boşanmaların engellenmesi için yine en önemli görev anne-babalara ve sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Bu çerçevede anne ve babalar yeni evlenenlere veya evlenecek olanlara, eşler arası ilişkilerde dikkat edilmesi gereken hususlar, karşılıklı hak ve hukuklar, birbirlerine karşı sorumlulukları konusunda tavsiyelerde bulunmalı, STL'lar da bu konularda onlara yönelik "Aile İçi İletişim Seminerleri" çatısı altında eğitici seminerler düzenlemelidirler. Bu bağlamda mutlu ve huzurlu bir yuva nasıl kurulur, anne-baba-çocuk arasındaki anlaşmazlık nasıl giderilir, eşler arasında yaşanan çatışmalar nasıl önlenir, eş seçiminde nelere dikkat edilmelidir, evliliğe giden doğru adımlar nasıl olmalıdır gibi konularda aileler bilgilendirilmelidir. Bu eğitim seminerleri sayesinde eşler, bir taraftan aile içi iletişimin önemi konusunda bilinçlendirilmiş ve eğitim düzeyleri yükseltilmiş olacak, diğer taraftan sosyo-kültürel değişimlerin aile üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerin önlenmesine yardım edilmiş olunacaktır.

3.3.5. Müslüman toplumun yaşadığı bir diğer sorun da çocuklarının eğitimi ile ilgili karşılaştıkları problemlerdir. Bunları din eğitimi, dil eğitimi, temel eğitim, üniversite eğitimi ve kimlik bunalımı ve entegrasyon gibi alanlarda yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. Sözelimi Norveç eğitim sisteminde Müslüman çocuk ve gençler, kendi dinlerini ve dillerini yeteri düzeyde öğrenebilecekleri bir imkâna sahip değildirler. Okullardaki din dersi müfredatında İslam dinine yer verilmiştir. Ancak bu yeteri düzeyde olmayıp, oldukça yüzeysel kalmaktadır. Bu nedenle veliler bu eksikliği kendi imkânlarıyla karşılamaya çalışmaktadırlar. Fakat bunda yeteri düzeyde başarı sağlanamamaktadır. Diğer taraftan dil eğitimi de müslüman çocukların karşılaştığı bir diğer problemi oluşturmaktadır. Norveç okullarında eğitim Norveççe olarak verilmektedir. Buna mukabil, Türkçe, Arapça, Urduca, Farsça gibi göçmenlerin kendi ana dillerine yönelik zorunlu veya seçmeli herhangi bir derse

yer verilmemektedir. Müslüman çocuklar eğitim dili Norveççe olduğu için bu dili öğrenmek zorundadırlar. Diğer taraftan çocukların eğitimde başarılı olabilmeleri için Norveççenin öğrenilmesi önemli olduğu kadar, kendi din ve kültürü için de anadili önemli rol oynamaktadır. Ayrıca içinde bulunduğu aile ve akraba çevresinde kendi ana dili konuşulduğu için de ona ihtiyaç duymaktadır. Kaldığı anadilini iyi bilmeyen bir gencin kendi milli ve dini kültürünü de yetirince koruyamayacağı bir gerçektir. Dolayısıyla çocuklar hem Norveççeyi hem de kendi ana dilini öğrenmek zorunda kalmaktadır. Bu iki dilin dışında ayrıca okullarda ikinci bir yabancı dil olarak İngilizceyi de öğrenmeye mecbur tutulmaktadır. Kısaca çocuklar, Norveççe, İngilizce ve kendi anadili olmak üzere üç dili öğrenmek zorunda kalmaktadır. Bu üç dili öğrenmek için boğuşan çocukların büyük çoğunluğu ise bunda pek başarılı olamamaktadır. Gerek kendi dilini gerekse Norveççeyi yeterince öğrenemeyen müslüman çocukların büyük bir çoğunluğu kültür ve dil farklılığı sebebiyle Norveç eğitim sistemine yeterli ölçüde uyum sağlayamamakta, bu nedenle temel eğitimden yeteri derecede istifade edememekte ve içinde bulunduğu arkadaş ve okul çevresine uyum sağlayamamaktadır.

Çocukların bu problemi yaşamasında etkili olan bir diğer sebep de ailelerin/velilerin eğitim düzeyinin yetersizliği ve ilgisizliğidir. Ayrıca ailelerin maddi imkânsızlıkları ile diğer maddi değerlere (biran önce çocuklarının para kazanacak bir işe girmelerine) öncelik vermeleri de çocukların eğitim sisteminde başarısız olmalarında önemli rol oynamaktadır. Özellikle velilerin Norveç eğitim sistemine yabancı kalmaları, bu yönde herhangi bir çaba sarf etmemeleri, çocuklarının okuldaki durumlarını öğrenmek için okula gitmemeleri ve hatta okul tarafından düzenlenen veli toplantılarına ve aktivitelere çağrılmalarına rağmen katılmamaları, öğrencilerin eğitimini oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu durum velilerin okul eğitiminin önemini ve daha sonraki eğitim kademeleri (yükseköğretim) konusundaki belirleyici rolünü yeterince kavramış olmadıklarını göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Dolayısıyla ailelerin çocuklarının eğitimine yönelik sergiledikleri tutumların okulda başarılı olup olmamalarında belirleyici rol oynadığını söyleyebiliriz. Zira çocukların eğitim ve kültür seviyesi ailelerin kültür ve eğitim seviyesi ile gelir düzeyleri ve içinde buldukları ortamlarla çok yakından ilgilidir. Bu nedenle söz konusu problemin aşılmasında en önemli görev hiç şüphesiz ailelere ve Müslümanlar tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarına çocukların hem kendi ana dilini hem de içinde yaşadığı ülkenin dilini öğrenmesine yönelik çocukları ve aileleri bilinçlendirmek ve onlara bu konuda yardımcı olmak için çeşitli eğitici çalışmalar yapılması hususunda önemli görevler düşmektedir.

Yine çocuk eğitimi konusunda velilerin nasıl davranacakları, okul-aile ilişkilerinde velilerin öğrencilere nasıl yardımcı olacakları, çocuklarının en üst seviyelerde eğitim almalarının faydaları; çocukların yüksek eğitim görmelerine özendirilmesi ve teşvik edilmesi gibi hususlarda eğitim seminerleri düzenlenerek veliler aydınlatılmalı ve çocuklarının eğitiminde daha aktif hale gelmeleri sağlanmaya çalışılmalıdır. Ancak bu sayede velilerin, çocuklarının eğitimi konusundaki bu ilgisizlikleri bir ölçüde giderilmiş olabilir. Bu bağlamda eğitim

alanında yaşanan bir diğer problem de gerek ailelerin gerekse çocukların yüksek eğitim görmelerine fazla önem vermemeleri ya da çocukların yükseköğretime teşvik edilmemesidir. Özellikle bazı müslüman aileler okula gitmeyi zaman kaybı olarak değerlendirmekte, çocuklarının biran önce zorunlu temel eğitimi tamamlayıp, bir meslek sahibi olarak iş hayata atılmalarını, biran önce para kazanmalarını ve aileye gelir getirmelerini arzu etmekte, bu nedenle çocuklarını üniversiteye değil meslek okullarına yollamaktadırlar. Bunun neticesinde çocuklar genç yaşta ağır ve kalifiyesiz işlerde çalışmak zorunda bırakılmaktadırlar. Halbuki günümüzde Norveç de dahil tüm Avrupa ülkelerinde işsizlik giderek çoğalmaktadır. Buna paralel olarak işverenler de yabancı dili iyi olan, vasıflı ve yetenekli işçileri tercih etmeye başlamışlardır. İş sahası olarak da bilgisayar, petrol, telekomünikasyon, bankacılık, tıp, iletişim gibi geleceği parlak olan iş alanlarında yükseköğrenim gören elamanlara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bir diğer ifadeyle iş bulabilme ancak bu iş sahalarında mümkün olabilmektedir. Bu nedenle söz konusu tüm bu gelişmeler velilere izah edilmeli; bu anlamda veliler, çocuklarına mümkün olan en üst seviyeye kadar eğitim görmelerini sağlamalarına teşvik edilmelidir.

Norveç'te bu gelişmelerin bilincinde olan ve çocuklarının en üst seviyede eğitim görmeleri için gayret eden fedakâr veliler de bulunmaktadır. Bilindiği üzere ilk kuşak Müslüman göçmenler yaşadıkları ülkelerde çok ağır şartlar altında çalışmanın yanı sıra işsizlik, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığı gibi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmışlardır. Bu nedenle ilk kuşak neslin büyük çoğunluğu, iş ve sosyal hayatta karşılaştıkları bu tür sıkıntı ve zorlukların çocukları tarafından da yaşanmasını istememektedirler. Özellikle bu konuda daha bilinçli olan veliler, tüm fedakârlıklara katlanarak çocuklarına iyi bir eğitim imkânı sunup, yüksek eğitim görmelerini sağlamaya çalışmaktadırlar. Çocuklarının kendileri gibi birer işçi olarak kalmalarını değil, içinde bulunduğu toplumun iş ve sosyal hayatında daha etkin olmalarını istemektedirler.⁷

Müslüman çocukların ve gençlerini içinde yaşadığı toplum içinde ve bilhassa okul ve arkadaş çevresinde karşılaştığı problemlerin bir diğeri de kendilerini yabancı hissetmeleri ve kimlik bunalımı yaşamalarıdır. Şöyle ki; Aile ve akraba çevresinde müslüman kültürü ile yetişen gençler, okul ve arkadaş çevresinde yabancı kültür (Hıristiyan Batı kültürü) ile muhatap olmaktadır. Bir tarafta aile ortamında kendi ana dilini konuşmakta ve kendi kültürünü yaşamakta, diğer tarafta yabancı dil ve kültürün etkisi altında kalmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle gençler kendilerini hem dinî hem de kültürel anlamda iki farklı dünya içinde bulmaktadırlar. Bu iki ayrı dünya arasında yaşamak zorunda kalan Müslüman gençlerin çoğunluğu ne kendi dilini, kültürünü ve dinini ne de içinde yaşadığı toplumun dilini ve kültürünü tam olarak bilememektedir. Bu durum gençleri zihinsel ve kültürel bakımdan olumsuz etkilemekte ve onların kimlik bunalımına girmelerine ve iki kültür arasında bocalamalarına neden olmaktadır. Bu da Müslüman gençlerin, gerek giyim-kuşamlarında gerekse kız-erkek münasebetlerinde, spor ve müzik gibi eğlence hayatlarında İslam ahlakına

⁷ Müslümanlar arasında yüksek eğitim ile ilgili Avrupa'da yaşanan problemler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Gül, 2013.

aykırı olan davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır. Çünkü bu gençlerin çoğunluğu yaşadıkları ülkenin yerli vatandaşları tarafından kabul görülmediklerini düşünmektedir. Bunu engellemek veya onlar tarafından kabul görülmek için onlara benzemeye ve onlar gibi yaşamaya çalışmakta; gerçek kimliklerini gizleyerek yeni bir kimlik arayışı içine girmektedir. Bu durum hem kızlar hem de erkekler için kılık-kıyafet gibi giyinme tarzında, içki, kumar ve uyuşturucu gibi eğlence hayatında kendini apaçık olarak göstermektedir. Kısaca Müslüman gençler, buldukları ülkeye göre bir Norveçli, İsveçli, Fransız, İngiliz ve Alman gibi yaşamaya çalışmaktadırlar. Bu süreçte kendi asıl kimliklerini, benliklerini, dini ve milli değerlerinin kaybetmektedirler (Önal, 2016: 211-212).

3.4. Müslümanlara ve Diğer Azınlık Gruplara Yönelik İrkçi Uygulamalar

Demokrasi, özgürlük, insan hakları, hoşgörü gibi temel değerlerde tüm dünyaya “örnek ülke” gösterilen Norveç’te ülke içinde yaşayan farklı din ve ırka mensup azınlıklara karşı birtakım ırkçı ve ayrımcı uygulamalara zaman zaman rastlanmaktadır. Hatta Norveç’in ayrımcı politikalarına son vermesi konusunda uluslararası kurumlar ve dünya devletleri tarafından yaptırıma tabi tutulması gereken ilk ülkelerden biri olduğu ifade edilmiştir (Komisyon, ts.). Nitekim İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), 2009 yılında Norveç’teki aşırı sağ örgütlenmelerin, ırkçılığın, ayrımcılığın ve yabancı düşmanlığın gittikçe arttığını ifade eden bir rapor yayınlamıştır. Raporda ırkçı söylem ve uygulamalara karşı acil tedbir alınması gerektiği belirtilmiştir. Yine aynı komisyon tarafından 2012 yılında bir rapor daha yayınlanmıştır. Bu raporda, kamusal alanda ve özel sektörlerde başta Müslümanlar olmak üzere azınlık gruplara karşı nefret söylemi ve ırkçı şiddetlerin devam ettiği ifade edilerek, Norveç hükümetinin ırkçı ve ayrımcı uygulamalara karşı mücadele etmesi gerektiği belirtilmiştir (COE, 2014). Dolayısıyla Norveç’te Müslümanlar kamusal ve sosyal alanlarda, hizmet sektöründe, iş bulmada, basın ve medyada ırkçı ve ayrımcı uygulamalara maruz kalmışlardır. Bilhassa 22 Temmuz 2011’de gerçekleşen Breivik terör saldırısından sonra sözlü ve fiziki taciz edilmelerde artış gözlenmiştir. Bu kapsamda Müslümanlara ait mülklere şiddet içerikli saldırılar düzenlenmiş ve maddi-manevi zarar verilmeye çalışılmıştır. Müslümanların maruz kaldığı bu ırkçı ve ayrımcı uygulamalardan bir kısmını maddeler halinde burada zikretmek istiyoruz.

3.4.1. 8 Ağustos 2007 Oslo’da bir parkta ağır şekilde yaralanan koyu tenli bir göçmen, bir hastanenin acil servisine götürüldüğünde hastane görevlileri yardım etmeyi reddetmiş ve yaralıyı yerde bırakmışlardır. Yapılan soruşturmalar sonrasında hastane görevlilerinin “açıkça ırkçılık yaparak” hastaya yardımı reddedip görevlerini ihmal ettikleri anlaşılmıştır. Ayrıca yaralanma olayına şahit olan bir kadının konuyla ilgili verdiği ifadeye göre; olay yerine gelen sağlık ekibi de kanlar içindeki adamı almayıp bir taksile hastaneye gitmesini tavsiye etmiştir. Daha sonra olay mahalline gelen polisler de gayet sakin ve yavaş hareketlerle ağır yaralı adamla ilgili bir rapor tutmuştur. Olay mağduru en sonunda götürüldüğü Ullevaal Hastanesinde ‘beyin travması’ tanısıyla yaklaşık bir hafta komada kalmıştır (Komisyon, ts.).

3.4.2. Norveç'te aşırı sağcı İlerleme Partisi mültecilerin ülkeye gelmesini önlemek amacıyla Afrika'da mülteciler için toplama kampı oluşturulmasını istemiştir. İrkçî söylemleriyle sıkça gündeme gelen bu partinin hükümete sunduğu öneride, Afrika'nın uygun bir ülkesinde iltica etmek isteyenler için bir mülteci kampı ayarlanması ve başvurular sonuçlanıncaya kadar bu kişilerin mülteci kampında tutulması şeklinde bir teklifte bulunması ırkçî ve ayrımcı tutumların siyasiler tarafından da desteklendiğini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

3.4.3. Oslo'da yaşayan Döndü Tulum adından bir vatandaşımız, 3 Ocak'ta 2010'da aniden fenalaşmış, aile fertleri tam dokuz kez alarm merkezini aramışlardır. Ancak ailenin, "Yardım edin!" feryatlarını tehdit olarak algılayan yardım ekipleri, müdahale yerine polisi aramışlardır. Olay yerine gelen polisler de aile fertlerinin bir kısmını gözaltına almıştır. Bu gelişmeler nedeniyle Döndü Tulum vatandaşımız evde yaşamını yitirmiştir. Aile fertlerinin dava açtığı ve Türkiye'nin de nota verdiği Norveç Alarm Merkezi Müdürü Ollav Roise, Tulum Ailesi fertlerinin açtıkları telefon sırasında bir dizi hata yapıldığını, telefondaki ifadenin tehdit olarak algılanmasının ve polisin işe karıştırılmasının yanlış olduğunu, görevlilerin işi ciddiye alıp ambulansı bir an önce göndermesi gerektiğini söylemiştir (Komisyon, ts.).

3.4.4. Norveç devlet okullarında 2007 yılına kadar Hıristiyanlık din dersi tüm öğrencilere zorunlu kılınmıştı. Bu zorunluluk 2007'de kaldırılmış, bunun yerine din dersi seçmeli hale getirildi. Ancak her ne kadar bu zorunluluk resmîyette kaldırılmış olsa da Hıristiyanlık dersini seçmeyenlerin puanları ileriki yıllarda düşürülmektedir. Dolayısıyla bu dersi tercih edenlerin ileriki yıllarda öğrenimlerini devam ettirme ve ileride üniversiteye yerleşme şansı, tercih etmeyenlere göre daha fazladır. İrkçî ve ayrımcı olan bu uygulama hem temel insan haklarının vazgeçilmez unsuru olan din özgürlüğüne hem de eğitimde eşitlik ilkesine aykırı bir durumu ifade etmektedir.

3.4.5. Bazı kamusal alanlarda da kişilerin ülke kökenleri göz önünde bulundurularak ırkçî ve ayrımcı keyfî uygulamalara da rastlanmaktadır. Söz gelimi bir devlet kurumu olan NAV (Sosyal Sigortalar Kurumu)'ın son zamanlardaki bazı keyfî uygulamaları özellikle göçmenleri mağdur etmiştir. NAV'ın yabancılara yönelik bu ırkçî ve ayrımcı uygulamaları son dönemlerde başvurulan şikâyetler sonucunda ortaya çıkmıştır. Buna örnek verecek olursak; Malul emeklilik konusunda başvuru sahibi yabancıysa farklı, Norveçli ise daha farklı uygulamalar yapılmıştır. 2009 yılında Gamle Oslo Trigdekontor'un anlaştığı bir psikiyatri doktoruna gönderilen 30 hastanın 25'ine ret kararı verilmiştir. Reddedilen bu hastaların tamamı göçmendir. Geriye kalan 5 hastaya ise malulen emekli olabilir raporu verilmiştir. Bu hastaların tamamı ise Norveç kökenlidir. Yine bu çerçevede NAV'ın 7 aydır raporlu olan yabancı hastalara ödemelerini yapmamış olması da ırkçî ve ayrımcı bir tutum sergilediğinin en önemli kanıtlarından birini göstermektedir.

3.4.6. Devletin bazı kurumlarında özellikle Türk vatandaşlarımıza yönelik birtakım kısıtlayıcı uygulamalar da çeşitli problemlerin ortaya çıkmasında neden olmuştur. Türk ehliyetlerinin resmî makamlarca kabul edilmemesi, aile birleşimde eşlerin ve çocukların Norveç'e

gelebilmesi için gereken bekleme süresinin birtakım resmi gerekçeler bahane edilerek gereksiz yere uzatılması; yine bu çerçevede Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Norveç'e gönderilen din görevlilerinin vize işlemlerinde veya oturma izni müracaatlarında çeşitli prosedürler bahane edilerek bekleme süresinin gereksiz yere uzatılması gibi birtakım zorluklar çıkarılması bunlara örnek verilebilir.

3.4.7. Norveç Milli Eğitim Bakanlığı özellikle göçmen çocukların/öğrencilerin eğitim seviyelerini düşük tutmaya çalışarak ya da zeki öğrencileri meslek okullarına yönlendirerek yükseköğretime gitmelerini engellemeye çalışmaktadır. Bu çerçevede yetkililer tarafından bilinçli olarak Tøyen ve Gamle Oslo gibi göçmenlerin yoğunlukta olduğu bölgelere öğretmenlik seviyesi yeterli olmayan veya yaşlı olan kişiler görevlendirilmekte, böylece göçmen çocukların eğitim seviyesi düşürülerek yükseköğretime gitmeleri engellenmeye çalışılmaktadırlar (Önal, 2016: 216).

3.4.8. Dini konularda kamusal alanlarda ayrımcılık yapılmıyormuş gibi görünse de konu İslam/Müslüman olunca çeşitli sınırlamalar getirilmektedir. Özellikle ibadetlerin yerine getirilmesi ve inancı gereği giyilen (başörtüsü gibi) kıyafetler gibi hususlarda hak talebinde bulunulduğunda “din özgürlüğünü bu kadar ciddiye almayın, zaten biz de Hıristiyanlığı sadece kültürel bir öge olarak hayatımıza yansıtıyoruz” gibi argümanlar kullanılarak, Müslümanların bu talepleri reddedilmektedir.

3.4.9. İş başvurularında mülakata çağırılmadan önce isim üzerinden tabiiyeti muhtemelen tespit edilerek elenen birçok kişi vardır. Mesela, Trondheim'de özel halk otobüslerinde şoför olarak çalışmak için müracaatı defalarca geri çevrilen bir müslümanın, daha sonra Norveççe sahte isimle müracaat edince mülakata çağırılması bunlardan sadece biridir. Yabancılara ait işyerlerinin daha çok denetim ve kontrole tabi tutulması da sıkça karşılaşılan bir durumdur.

3.4.10. Müslümanlara karşı uygulanan bir diğer ayrımcı ve ırkçı uygulama Polis teşkilatı, mahkemeler ve askeriye gibi çeşitli devlet kurumlarındaki başörtüsü yasağıdır. Her ne kadar bu yasak 2012 yılında kaldırılmış olsa da önceki yıllarda uygulanmıştır. Bu yasağın uygulanması ve devam ettirilmesinde İlerleme Partisi önemli rol oynamıştır. Parti yetkilileri başörtüsünü Norveç kültürünü tehdit eden bir unsur olarak görmektedirler. Ancak aynı bakış açısını inancı gereği başlarına sardıkları kalın sarıkların başörtüsünden daha dikkat çekici olmasına rağmen Sihlere sergilememektedirler.

3.4.11. Bunların dışında Norveç'in geçmiş yakın tarihinde de birtakım ırkçı ve ayrımcı uygulamalar yaşanmıştır. Özellikle Norveç toplumunun azınlık yerlileri kabul edilen ve etnik, dilsel, kültürel ve dinsel açıdan Norveçlilerden ayrılan Taterler ve Samiler bilhassa 1500'lü yıllardan günümüze kadar etnik ayrımcılığa, çeşitli zulüm ve baskılara maruz kalmışlardır. Norveç Devleti, Taterleri ve Samileri kendilerine benzetmek, kültürlerini ve dinlerini yok ederek Hıristiyanlaştırmak için bu kişilere karşı etnik, kültürel ve sosyal soykırım amaçlı oldukça katı bir asimilasyon politikası uygulamıştır (Önal, 216 55 vd.).

3.4.12. 990-1991 yıllarında gerçekleşen Irak 1. Körfez Savaşı sırasında Norveç genelinde Müslüman kökenli işçi ve görevlilerin birçoğu işyerlerinden hiçbir kanuni dayanağa atıfta bulunmadan uzaklaştırılmıştır.

3.4.13. Müslümanlara yönelik gerek eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerden yararlanılması gerekse iş bulma ve iş yeri açmada ırkçı ve ayrımcı uygulamaların yapılması, başörtülü Müslüman bayanların sözlü ve fiziki olarak taciz edilmesi, cami, dernek ve işyeri mülklerine fiziki saldırıların düzenlenmesi gibi İslam karşıtı birtakım olaylara şahit olunmuştur. Örneğin bazı aşırı sağ görüşlü ve ırkçı gruplar tarafından başta Merkez Ehli Sünnet Cemaati Derneği'nin Camii olmak üzere, Oslo Türk İslam Birliği Diyanet Camii yönetimine ve farklı camilere ırkçı ifadeler içeren mektup, e-postalar ve domuz başları gönderilmiştir. Örneğin Merkez Ehl-i Sünnet Camisi'nin Pakistan asıllı imamına maskeli kişilerce baltalı saldırıda bulunulmuştur. Norveç'in Fredrikstad şehrindeki bir cami önüne ise bir poşetin içerisine domuz eti içeren sosis konulmuştur. Benzeri olay yine başkent Oslo'da faaliyet gösteren Dünya İslami Misyon Camii'nde de yaşanmıştır. E-posta aracılığı ile camii yönetimine tehdit yağdıran ırkçı grup, "2013 yılı sona ermeden Norveç'teki bütün camiler yakılıp, ortadan kaldırılacak. Bu, 7 yıl içerisinde sadece erkeklerden oluşan bir grup aracılığı ile planlanmıştır" ifadelerini kullanmıştır. Oslo Türk İslam Birliği Diyanet Camii yönetimine, kırmızı büyük haflerle yazılı "Bütün yabancılar Norveç'i terk etsin" şeklinde isimsiz mektuplar gönderilmiştir. Yine bu çerçevede Drammen'de de Müslümanlara yönelik bir takım taciz olayları yaşanmıştır. Örneğin 2 Temmuz 2011 Brevik terör saldırısından birkaç gün sonra, terör olayına Müslümanların sebep olduğu gerekçesiyle aşırı sağcı bir grup, Drammen ve Çevresi Türk İnanç Cemiyeti Diyanet Camii'nin etrafında toplanıp, "Bu terör saldırı siz Müslümanlar yüzünden oldu, ülkemizi terk edin" gibi sloganlar atarak Müslümanları sözlü olarak taciz etmişlerdir. Dolayısıyla buraya kadar zikrettiğimiz İslam karşıtı söylem ve tutumlar Norveç halkının en azından bir kısmının İslam'a ve Müslümanlara bakış açısını yansıtmaları ve İslamofobinin ne dereceye vardığını gözler önüne sermesi bakımından oldukça önem arz etmektedir (Önal, 2016: 374 vd.)

SONUÇ

1970'lerden itibaren Batı ve Doğu ülkelerinden işçi, mülteci ve sığınmacı statüsüyle Norveç'e göç eden göçmenler neticesinde çok kültürlü hale gelen Norveç toplumunda günümüzde 200 farklı ülkeden gelmiş insan yaşamaktadır. Norveç'in dış ülkelere yoğun göç almasının temel sebebi günümüzde insan hakları ve hürriyeti açısından en önde gelen ülkelere biri kabul edilmesi ile ekonomik şartlar ve hayat standartları bakımından dünyanın en güçlü ve en gelişmiş ülkelerinden biri olmasıdır. Bu özellikleri sebebiyle, dünyanın farklı ülkelerinden dini, dili, kökeni, kültürü farklı olan pek çok insanın yerleşmeyi tercih ettikleri ülkelerin en başında gelmiştir. Norveç'e göç edenlerin çoğunluğunu İslam, Yahudilik, Hıristiyanlık, Budizm, Hinduizm ve Bahâilik gibi farklı dinlere sahip Asya, Afrika ve Ortadoğu kökenli göçmenler oluşturmuştur. Bu inanç grupları arasında sayısal bakımdan ilk sırayı Müslümanlar oluşturmaktadır.

Müslümanların ülkede kısa zamanda nüfuslarını artırmaları, ekonomik durumlarını iyileştirip, kendi organizasyonlarını ve iş yerlerini kurmaları, siyaset, eğitim ve ekonomide söz sahibi olmaları, misafir işçi konumundan kalıcı hale gelerek Norveç'in ayrılmaz bir parçası olmaları Norveç toplumu tarafından endişe ve korku ile karşılanmıştır. Bu çerçevede medyada, siyasette ve akademik çevrelerde birtakım çeşitli tartışmalar yaşanmıştır. Kısa zamanda bu tartışmalar olumsuz anlamda etkisini göstermiş, farklı din ve ırka mensup azınlıklara karşı birtakım ırkçı ve ayrımcı uygulamaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Müslüman azınlıklar kamusal ve sosyal alanlarda, hizmet sektöründe, iş bulmada, basın ve medyada ırkçı ve ayrımcı uygulamalara maruz kalmışlardır. Özellikle 22 Temmuz 2011'de gerçekleşen Breivik terör saldırısından sonra Müslümanlara karşı sözlü ve fiziki tacizlerde artış yaşanmış, Müslümanlara ait mülklere şiddet içerikli saldırılar düzenlenmiş ve maddi-manevi zarar verilmiştir.

Öte taraftan Müslümanlara yönelik birtakım yasal kısıtlamalara da gidilmesi de çeşitli problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda karşılaşılan problemlerin başında camilere minare yapılmasına izin verilmemesi, Müslüman cenazelerin mezarlıklara tabutla defnedilmesinin zorunlu tutulması, İslamî usullere göre hayvan kesimine müsaade edilmemesi, yurtdışından getirilecek olan din görevlilerinin vize işlemlerinin uzatılması, dini bayramlarda çalışanlara ücretli izin verilmemesi, Müslüman bayanlara başörtüsünden dolayı dışlayıcı ve ayrımcı tutum sergilenmesi gelmektedir. Bunların dışında Müslümanlar aile içi huzursuzluk ve boşanma, Müslüman çocuk ve gençlerin Norveç kültürüne uyum sağlayamaması ve bunun sonucunda yaşanan kimlik bunalımı, din ve ahlak eğitimi gibi bazı problemler ile de karşılaşmışlardır. Ayrıca ülkenin coğrafi konumundan kaynaklanan birtakım problemler de yaşamışlardır. Namaz ve oruç ile vakitlerin tespit edilmesinde yaşanan zorluklar buna örnek verilebilir. Çünkü Norveç gibi Kuzey ülkelerinde kışın gündüz çık kısa sürerken, yazın çok uzun sürmektedir. Hatta yaz aylarında güneşin hiç batmadığı yerler vardır. Kışın da bunun tam tersi olmakta, bazı bölgelerinde güneş hiç doğmamaktadır. Bu durum, güneş ve ayın gün içindeki konumlarının belirleyici rol oynadığı Namaz ve oruç gibi ibadetlerin vakit hesaplamalarında birtakım güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Norveç toplumunda Müslümanların karşılaştıkları problemler diğer Avrupa ülkelerinde karşılaşılan problemlerden pek farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak yine de Müslümanların diğer Batı ülkelerinde yaşayan Müslümanlara göre kendi inançlarının gereğini özgürce yerine getirme, sosyo-kültürel ve ekonomik imkânlardan yararlanma bakımından birtakım sınırlamalar olmakla birlikte daha geniş haklara sahip olduklarını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Akgündüz, A. (2011). Avrupa'da Helâl Gıda Problemleri ve Çözüm Yolları. <http://www.yeniasya.com.tr/ahmed-akgunduz/avrupa-da-helal-gida-problemleri-ve-cozum-yollari203774> (SET: 10.12.2016).

- Carli, E. F. (2008a). Muslimske Kvinner, Haltende Ekteskap og Kilsmiss: Prosessen Rundt Politiske İnitiativ Til Lovendringer-Muslim Women, Limping Marriages and Divorce: The Process Around Political İnitatives to Change The Law. *Norsk Tidsskrift For Migrasjons-Forskning*, 9 (1): 5–26.
- Carli, E. F. (2008b). Shari'a-Råd Til Diskusjon: Shari'a Councils Under Discussion. *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 32 (2): 58-72.
- Christensen, E. G. (2010). *Fremstillinger av Den Andre i en Norsk-Muslimsk Kontekst*, Oslo: Universitetet i Oslo Press.
- COE. (2014). <http://www.coe.int/t/dghl/monitoringecri/country-by-country/norway/NOR-IFU-IV-2012-009-ENG.pdf>. 2014 (SET: 09.11.2015).
- Cücük, H. (2012). İslamofobi İle Mücadelede Norveç Örneği. <http://www.aksiyon.com.tr/ksiyon/haber-33726> (SET: 05.08.2016).
- Døving, C. A. (2007). *Norsk-Pakistanske Begravelsesritualer: En Migrasjonsstudie*. Oslo: Unipub Forlag.
- Døving, C. A. (2012). Pressens Morkemenn/Troens Tjenere: Posisjon og Selvførståelse Blant Suni-Müslimske İmamer. *Religiøse Ledere*. (Ed. C. A. Døvink). Oslo: Universitetsforlaget.
- Furseth, I. (2003). Secularization and the Role of Religion in State Institutions. *Social Compass*, 50 (2): 191-202.
- Gül, S. K. (2008). Norveç. *Karşılaştırmalı Polis Yönetimi*. (Ed. H. H. Çevik). Ankara Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, ss. 369-380.
- Harman, Ö. F. (1994). Din ve Vicdan Hürriyeti. *DİA*, İstanbul: TDV Yayınları, 9: 320-322.
- Jacobsen, C. M. (2008), Theory And Politics In Research On Muslim Immigrants In Norway. *Journal for the Scientific Study of Islam* 3 (2): 27-52.
- Jacobsen, C. ve O. Leirvik. (2012). Norway. *Yearbook of Muslims in Europe*. (Ed. Jørgen Nielsen v. dğr.). Brill Leiden, 4: 441-454.
- Komisyon. (2001). *Religions frihet og Religions Politikk, Del Rapport*. Oslo: Kirkens İnformasjonstjeneste.
- Komisyon (2009). *Mapping the Global Muslim Population: A Report on the Size and Distribution of the World's Muslim Population*, Pew Research Center. (Ed. Tracy Miller). <http://imaratconsultant-ts.com/wp-content/uploads/2012/10/PewMuslimPopulation.pdf>. (SET: 11.05.2016).
- Komisyon. (ts.), *Ülkelerin İhlal Karneleri: Norveç. UHİM Uluslar Arası Hak İhlalleri İzleme Merkezi Raporu*. <http://www.uhim.org/images/karne/1331136237.pdf> (SET: 23.04.2014).
- Kværne, P. ve K. Vogt. (2002). *Religionsleksikon*, Oslo: Cappelen Akademisk.
- Larson, G. (2009). *Islam in the Nordic and Baltic Countries*, London: Routledge.

- Leirvik, O. (2005). Christianity and Islam in Norway: Politics of Religion and Interfaith Dialogue. *Canadian Diversity*, 4 (3): 7-10.
- Leirvik, O. (2014). Muslims in Norway: Value Discourses and Interreligious Dialogue. *Tidsskrift for Islamforskning: The Nordic Welfare State*, 8 (1): 137-616.
- Leirvik, O. (2003). Islam and Christian-Muslim Relations in Norway. *Islamochristiana*, 29: 121-140.
- Manco, U. (2007). *Turks in Europe: From A Garbled Image to The Complexity of Migrant Social Reality*. [http:// www. flwi.ugent.be/cie/umanco/umanco5.htm](http://www.flwi.ugent.be/cie/umanco/umanco5.htm) (SET: 12.09.2015).
- Nielsen, J. S. (2004). *Muslims in Western Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Norveç İstatistik Kurumu. (2020). <https://www.ssb.no> (SET: 26.03.2021).
- NRK NO. (2014). <http://www.nrk.no/ostlandssendingen/linda-alzaghari-ble-muslim-1.10907483> (SET: 16.10.2016).
- Oftestad, B. T. (1998). *Den Norske Statsreligionen*. Kristiansand: Høyskole Forlaget.
- Øvind, S. ve I. Libæk. (2003). *The History of Norway: From The Ice Age to Today*. Oslo: Dinamo Forlag.
- Önal, R. (2016). *Avrupa'da İslam ve Müslüman Azınlıklar*, Bursa: Emin Yay.
- Önal, R. (2018). İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği -Karikatür Krizi Ve Berwick Terör Saldırısı. *Kelam Araştırmaları*. 16 (2): 373-403.
- Rasmussen, T. (2005). Religion i Norge. *Store Norske Leksikon*. (Ed. P. Henriksen vdğ.). Oslo: Kunnskapsforlaget, 11: 240-243.
- Stensvold, A. (2009). *From Monopoly To Pluralism: Norwegian State Religion in The Modern Era. Religious Pluralism Conference*. <http://www.kotor-network.info/papers/Kotor2004/Norway> (SET: 22.02.2016).
- Strabac, Z. Ve M. Valenta. (2012). Attitudes toward Muslims in Norway. *Islamofobia in The Wes: Measuring and Explaining Individual Attitudes*. (Ed. March Helbling). London: Routledge, ss. 56-69.
- Ünal, Ş. (1995). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, Ankara: TBMM Basımevi.
- Vogt, K. (2005). İslam. *Store Norske Leksikon*. (Ed. Petter Henriksen vdğ.). Oslo: Kunnskapsforlaget, 7: 617-623.
- Vogt, K. (2008). *İslam På Norsk-Moskeer Og Muslimske Organisasjoner i Norge*. Oslo: Cappelen Damm As.
- Vogt, K. (1995). *Kommet for Å Bli*, Oslo: Cappelen Forlag As.